

Statliga företag

Sammanfattning

I anslutning till behandlingen av 2007 års redogörelse för statliga företag, vilken har överlämnats till riksdagen med regeringens skrivelse 2006/07: 120, avstyrker utskottet motionsyrkanden rörande synen på statligt ägande av företag och försäljningar av statliga bolag. Utskottet redovisar sin syn i dessa frågor. Den aktuella skrivelsen bör läggas till handlingarna. I en reservation (s, v) föreslås bl.a. att riksdagen ska återta det bemyndigande om försäljning som lämnades i juni 2007.

I betänkandet behandlas vidare motionsyrkanden om statens ägarutövning – allmänt och beträffande ersättning till ledande befattningshavare. Yrkandena avstyrks, huvudsakligen med hänvisning till pågående beredning inom regeringen. I olika reservationer från företrädaerna för Socialdemokraterna, Vänsterpartiet och Miljöpartiet följs yrkandena upp.

Innehållsförteckning

Sammanfattning	1
Utskottets förslag till riksdagsbeslut	4
Redogörelse för ärendet	5
Utskottets överväganden	6
Skrivelsen om statliga företag	6
Motionerna	7
Inledning	7
Motioner rörande synen på statligt ägande och försäljningar	8
Försäljningsbemyndigandet och försäljningsprocessen	8
Vin & Sprit AB	9
Lernia AB	9
Motioner rörande statens ägarutövning m.m.	10
Ägarstrategi	10
Ersättningen till ledande befattningshavare	10
Styrelser	10
Jämställdhet	11
Innovationer	11
Regional utveckling	12
SJ AB	12
Statligt ägande av skog	12
Vissa kompletterande uppgifter	13
Tidigare behandling i utskottet	13
Riksrevisionens styrelses framställning 2007/08:RRS4	15
Granskningar av konstitutionsutskottet	15
Information i budgetpropositionen	16
Regeringens bedömning avseende Riksrevisionens rapport om regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag	16
Rapportering av åtgärder som aviserades i budgetpropositionen för år 2007	17
Redovisning av genomförd försäljning av aktier i bolag med statligt ägande	19
Råd för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande	20
Information i utskottet	20
Särskild debatt i riksdagen	21
Interpellationer	21
Rättsväsendets fastigheter	23
Sveaskog AB	23
SJ AB	24
Utskottets ställningstagande	25
Inledning	25
Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar	25
Statens ägarutövning	27
Ersättning till ledande befattningshavare	29
Reservationer	30
1. Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, punkt 1 (s, v)	30

2. Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, punkt 1 – motiveringen (mp)	33
3. Statens ägarutövning, punkt 2 (s)	35
4. Statens ägarutövning, punkt 2 (v)	36
5. Statens ägarutövning, punkt 2 – motiveringen (mp)	39
6. Ersättning till ledande befattningshavare, punkt 3 (s, v, mp)	40
Särskilt yttrande	41
Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, punkt 1 (s, v)	41
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	42
Skrivelsen	42
Följdmotion	42
Motion väckt med anledning av framst. 2007/08:RRS4	42
Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007	42
<i>Bilaga 2</i>	
Företag med statligt ägande	45

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:K1 yrkande 1, 2007/08:Fi276 yrkande 8, 2007/08:Ju435 yrkande 19, 2007/08:So242 yrkande 10, 2007/08:N1 yrkandena 1 och 4 samt 2007/08:N212 och lägger skrivelse 2006/07:120 till handlingarna.

Reservation 1 (s, v)

Reservation 2 (mp) – motiveringen

2. Statens ägarutövning

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:T329 yrkande 3, 2007/08: MJ234 yrkande 5, 2007/08:N1 yrkande 5 och 2007/08:N287 yrkandena 2–7, 11, 12 och 14.

Reservation 3 (s)

Reservation 4 (v)

Reservation 5 (mp) – motiveringen

3. Ersättning till ledande befattningshavare

Riksdagen avslår motionerna 2007/08:N1 yrkande 3 och 2007/08: N287 yrkande 13.

Reservation 6 (s, v, mp)

Stockholm den 13 november 2007

På näringsutskottets vägnar

Karin Pilsäter

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Karin Pilsäter (fp), Thomas Östros (s), Bertil Kjellberg (m), Björn Hamilton (m), Carina Adolfsson Elgestam (s), Hans Rothenberg (m), Jan Andersson (c), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Maria Plass (m), Berit Högman (s), Mikael Oscarsson (kd), Marie Weibull Kornias (m), Kent Persson (v), Karin Åström (s), Karin Granbom (fp) och Per Bolund (mp).

Redogörelse för ärendet

I detta betänkande behandlas

dels regeringens skrivelse 2006/07:120 med 2007 års redogörelse för företag med statligt ägande,

dels en motion som väckts med anledning av skrivelsen,

dels ett yrkande i en motion som väckts med anledning av Riksrevisionens styrelses framställning 2007/08:RRS4,

dels 16 motionsyrkanden rörande statliga företag från allmänna motions tiden.

Information i olika frågor har inför utskottet lämnats av kommun- och finansmarknadsminister Mats Odell och statssekreterare Urban Karlström, Finansdepartementet, samt Finansinspektionens generaldirektör Ingrid Bonde.

Utskottets överväganden

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen lägger regeringens skrivelse till handlingarna och avslår motionsyrkanden rörande synen på statligt ägande av företag och försäljningar av statliga bolag. Utskottet redovisar sin syn i dessa frågor. Riksdagen avslår också yrkanden om statens ägarutövning – allmänt och beträffande ersättning till ledande befattningshavare, huvudsakligen med hänvisning till pågående beredning inom regeringen.

Jämför reservationerna 1 (s, v), 2 (mp), 3 (s), 4 (v), 5 (mp) och 6 (s, v, mp) samt särskilt yttrande (s, v).

Skrivelsen om statliga företag

I skrivelse 2006/07:120 lämnar regeringen sin årliga redogörelse för förvaltningen av statens företagsägande. I redogörelsen beskrivs utvecklingen under år 2006 och t.o.m. maj 2007. I redovisningen ingår dels aktiebolag vars aktier ägs av staten, dels organisationen Svenska Skeppshypotekskassan. En förteckning över de 55 företag som ingår i den statliga företagsfären återfinns i bilaga 2. Företagen har delats in i två grupper, nämligen företag som verkar under marknadsmässiga villkor och företag med särskilda samhällsintressen.

Systemet med årliga redogörelser från regeringen baseras på ett beslut av riksdagen våren 1981 (prop. 1980/81:22, bet. 1980/81:NU29). Redogörelsen har under åren utvecklats till både form och innehåll. Syftet är att ge en samlad och tydlig bild över statens företagsengagemang och de värden som finns i den statliga företagsfären. Verksamhetsberättelsen liksom delårsrapporterna finns tillgängliga på regeringens hemsida. Rapporterna finns även att tillgå på engelska.

I avsnittet om regeringens ägarförvaltning ingår ett avsnitt om regeringens uppdrag där det redogörs för regeringens förvaltningsmandat, befintliga bemyndiganden, organisation av förvaltning och försäljning samt information om Näringsdepartementets förvaltningskostnader. Avsnittet om ramverk redogör för de lagar och regelverk som omfattar statligt ägda företag, såsom t.ex. svensk kod för bolagsstyrning. I statens ägarpolicy redogör regeringen för sin inställning i principfrågor som gäller förvaltning av de statligt ägda företagen, såsom styrelsenomineringsprocessen, styrelsens sammansättning, utvärdering av styrelserna, styrelsernas arvoden och styrelsens ansvar. I skrivelsen meddelar regeringen sin avsikt att under hösten 2007 presentera nya riktlinjer för ersättning till ledande befattningshavare och reviderade riktlinjer för extern rapportering, inklusive tydligare infor-

mationskrav för företagens hållbarhetsinformation. Ett annat avsnitt behandlar försäljning av statligt ägda företag. Avsnittet innehåller bl.a. en bakgrund med tidigare och internationella erfarenheter av försäljningar av statligt ägda företag. Därtill beskrivs kortfattat organisationen av aviserade försäljningar och de företag för vilka riksdagen gett regeringen mandat att minska statens ägande i. I efterföljande avsnitt beskrivs översiktligt regeringens syn på frågor som rör socialt och hållbart ansvar.

Sedan år 2000 redovisas en konsoliderad balans- och resultaträkning. I den siffermässiga presentationen och analysen av den statliga företagssfären delas företagen upp i de två grupperna företag som verkar under marknadsmässiga villkor respektive företag med särskilda samhällsintressen. Uppgifter lämnas om beslutade ekonomiska mål för dessa två grupper. Mål och utvärdering är viktiga verktyg i ägarstyrningen, sägs det i skrivelsen. Ett särskilt avsnitt beskriver beslutsprocessen avseende mål och utvärderingen av dessa, och i anslutning härtill redovisas en tabell över beslutade mål och utfall. Presentationerna av de olika statliga företagen innehåller en ekonomisk redovisning, en presentation av företagets verksamhet och mål samt en utvärdering av det gångna året. Finansiella mål, verksamhetsmål och samhällsekonomiska eller sektorpolitiska mål redovisas och utvärderas. Som ett komplement till företagspresentationerna finns propositionsförteckningar för respektive företag. I företagspresentationerna finns även information om de styrelser som utsetts på bolagsstämmorna under år 2006 och under våren 2007. Vidare redovisas styrelseledamöternas och ordförandens arvoden. Av presentationen framgår också huruvida företaget har en etikpolicy, en jämställdhetspolicy, en miljöpolicy, ett miljöledningssystem och ett aktivt mångfaldsarbete. Dessutom redovisas könsuppdelad statistik avseende antal anställda, ledningsgrupper och styrelser.

I skrivelsen noterar regeringen att Riksrevisionen har granskat förvaltningen av företag med statligt ägande och redovisat sina slutsatser i ett antal rapporter. Regeringen meddelar sin avsikt att återkomma till riksdagen med kommentarer med anledning av Riksrevisionens iakttagelser.

Motionerna

Inledning

En motion (s) har väckts med anledning av regeringens skrivelse. I betänkandet ska också behandlas dels ett yrkande i en motion (s) som väckts med anledning av Riksrevisionens styrelses framställning 2007/08:RRS4 om regeringens beredning av förslaget om försäljning av sex bolag och som överlämnats av konstitutionsutskottet till näringsutskottet, dels 16 motionsyrkanden rörande statliga företag från allmänna motionstiden. I den följande redovisningen har yrkandena delats upp i två huvudgrupper, nämligen motioner rörande synen på statligt ägande och försäljningar samt motioner rörande statens ägarutövning m.m.

Motioner rörande synen på statligt ägande och försäljningar

Försäljningsbemyndigandet och försäljningsprocessen

I de två motionerna 2007/08:N1 (s) och 2007/08:K1 (s) krävs att riksdagen ska återta försäljningsbemyndigandet gällande Telia Sonera AB, Nordea Bank AB, Sveriges Bostadsfinansieringsaktiebolag AB SBAB, V&S Vin & Sprit AB och Civitas Holding AB. (Det sistnämnda bolaget äger Vasakronan AB.) I den förstnämnda motionen begärs också ett tillkännagivande om att regeringen ska redogöra för den roll som Rådet för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande har. Kravet på återtagande av försäljningsbemyndigandet motiveras i denna motion med att motionärerna anser att regeringen inte har angett några ekonomiska eller rationella grunder till varför försäljningarna hastigt måste genomföras, utan att de grundar sig på ideologiska argument – staten ska inte äga. Försäljningarna kommer med all sannolikhet att stå svenska skattebetalare mycket dyrt, hävdar motionärerna. De påpekar att regeringen inte har redogjort för utförsäljningarnas konsekvenser för de berörda marknaderna, jobben eller statsfinanserna. Försäljningen av 8 % av aktierna i Telia Sonera under våren 2007 kostade, enligt börsanalytiker, skattebetalarna 1,7 miljarder kronor och föregrep Post- och telestyrelsens utredning om accessnätets framtid och det är oklart hur regeringen ska lösa problemet med åtkomst till detta nät, säger motionärerna. De menar att Telia Sonera, Nordea och SBAB är goda exempel på hur ett ansvarstagande och långsiktigt statligt ägande kan bidra till att skapa mycket större ekonomiska och samhällliga värden än de engångsintäkter som en försäljning kan ge. I motion 2007/08:K1 (s) motiveras det föreslagna återtagandet av försäljningsbemyndigandet med att riksdagen inte bör tillåta att regeringen fortsätter med försäljningen innan konstitutionsutskottet har genomfört sin granskning av regeringens beredning av förslaget om försäljningen i granskningsbetänkandet våren 2008. I motion 2007/08:N1 (s) begärs också, som nämnts, att regeringen ska redogöra för rollen för Rådet för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande. Motionärerna anser att rådets medlemmar i flera fall har diskvalificerat sig genom jäv. De menar också att eftersom det bara finns kompetens från näringsliv och bankväsende i rådet kommer viktiga frågor såsom försäljningarnas konsekvenser för konkurrens, jobbtillfällen och statsfinanser att lämnas utan svar.

Ett tillkännagivande om rättsväsendets fastigheter föreslås i motion 2007/08:Ju435 (s). Motionärerna hyser oro för vad som kommer att hända vid en försäljning av Vasakronan med de domstolsbyggnader, polishus och häkten som ägs och förvaltas av bolaget. En försäljning av rättsväsendets fastigheter hänger mycket dåligt ihop med en ansvarsfull och långsiktig förvaltning, anför motionärerna och befarar att kriminella organisationer skulle kunna komma att äga och förvalta Polisens, Kriminalvårdens och Domstolsverkets fastigheter.

I motion 2007/08:Fi276 (v) begärs ett tillkännagivande om att regeringen bör avbryta de pågående utförsäljningsprocesserna kring statliga bolag. Utförsäljningen av de statliga företagen utgör ett kraftigt slag mot välfärdens långsiktiga hållbarhet, hävdar motionärerna. De menar att statligt ägande kan ses som ett alternativ eller komplement till en omfördelning via skatter. Statligt och kommunalt ägande måste kunna finnas också inom sektorer som är helt marknadsutsatta, anser motionärerna och påpekar att regeringen tvärtom – utifrån en ideologisk utgångspunkt – inte ser det som statens uppgift att driva företag på konkurrensutsatta marknader. Enligt budgetpropositionen för år 2008 avser regeringen att gå vidare med utförsäljningar motsvarande 50 miljarder kronor per år, säger motionärerna och menar att staten därmed förlorar både stora framtida intäkter och manöverutrymme. Motionärerna vill i stället utöka det statliga ägandet och förbättra ägardirektiven för de företag som för närvarande ägs av staten.

Vin & Sprit AB

Vin & Sprit AB bör vara kvar i statlig ägo, anför det i motion 2007/08:So242 (v). En kraftfull reglering av alkoholmarknaden är nödvändig för att minska alkoholens skadliga konsekvenser för folkhälsan, anser motionärerna. De är mycket kritiska till regeringens avsikt att sälja ut Vin & Sprit, samtidigt som de är bekymrade över att staten för närvarande inte utövar ett tillräckligt aktivt ägande över bolaget. Staten bör i högre utsträckning genom ägardirektiv styra Vin & Sprits verksamhet utifrån de folkhälsopolitiska målsättningarna, anför motionärerna.

Lernia AB

I motion 2007/08:N212 (m) begärs ett tillkännagivande om att Lernia AB bör säljas. Lernia är ett helägt statligt företag som erbjuder kompetensförsörjning med tjänster inom bemanning, utbildning, rehabilitering och omställning till individer, företag, myndigheter och organisationer och som år 2006 hade en omsättning på 2,2 miljarder kronor. Lernia är ett framgångsrikt företag på en växande marknad för bemannings- och utbildningstjänster men utan att ha något specifikt samhällsuppdrag, säger motionären. Han anser att det finns olika problem med det statliga ägandet. Ett är att staten är både beställare och utförare av utbildningar, samtidigt som den också har ansvar för att granska denna verksamhets kvalitet. Ett annat problem är att staten reglerar marknaden och därmed är både domare och spelare, vilket kan snedvrída konkurrensen. Ett tredje problem är att det statliga ägandet kan begränsa Lernias möjligheter att utveckla verksamheten. Mot den angivna bakgrunden anser motionären att staten bör sälja Lernia och låta företaget bli en med andra företag på marknaden jämbördig aktör.

Motioner rörande statens ägarutövning m.m.

Ägarstrategi

I motion 2007/08:N287 (v) begärs två tillkännagivanden – dels om att varje statligt företag ska ha en av riksdagen fastställd ägarstrategi som anger motivet till att staten är ägare och som är vägledande för styrelser och bolagsstämmor, dels om att samhällsnyttan alltid ska stå i fokus för ägarstrategin och att de statliga företagens verksamhet kontinuerligt ska följas upp och utvärderas. Samtidigt som samhällsnyttan ska stå i fokus ska de statliga företagen drivas ekonomiskt effektivt, anför motionärerna. De föreslår att målsättningen i ägarstrategin ska ses över i de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med vinstkraven.

Ersättningen till ledande befattningshavare

Ett tillkännagivande om att ersättningarna till ledande befattningshavare ska vara tydliga, kontrollerbara och försvarbara begärs i motion 2007/08: N1 (s). Regeringen kommer under hösten 2007 att besluta om nya riktlinjer för ersättning till företagsledningen i de statliga företagen, vilket med mycket stor sannolikhet kommer att innebära att statliga företags verkställande direktörer åter kommer att få möjlighet till bonusavtal utöver den vanliga ersättningen, säger motionärerna. Möjligheten till vd-bonus avskaffades år 2003 av den tidigare socialdemokratiska regeringen, och motionärerna ifrågasätter nyttan av att möjligheten återinförs. Statliga företag bör inte ytterligare spåda på den bonushysteri som råder i svenskt näringsliv. Forskare har inte kunnat hitta några tydliga samband mellan förekomsten av bonusavtal och företagets resultatutveckling, säger motionärerna. De anser att de däremot riskerar att leda till allvarliga tapp i förtroende för de statliga bolagen bland allmänheten och att statliga bolag bör agera förebilder för näringslivet.

Även i motion 2007/08:N287 (v) föreslås att alla former av rörlig ersättning till ledande befattningshavare i statliga företag ska avvecklas, vilket bör ske i samband med den inom Regeringskansliet pågående översynen av riktlinjerna. Denna typ av rörliga ersättningar har manipulerats i flera bolag, t.ex. investmentbanken Carnegie, i syfte att öka ersättningsnivån, säger motionärerna.

Styrelser

I motion 2007/08:N287 (v) begärs tre tillkännagivanden – om att riksdagen ska utse styrelser på förslag av regeringen och riksdagens ledamöter, om departementstjänstemän och jävsituationen i statliga företagsstyrelser och om arvode och statliga företag. Ett antal statliga tjänstemän tjänar hundratusentals kronor om året utöver sin vanliga lön genom att sitta i statens bolagsstyrelser, påpekar motionärerna. Dessa uppdrag är en del i de berörda tjänstemännens ordinarie arbetsuppgifter och sker på arbetstid. Riksrevisionen har i sin granskningsrapport Regeringens förvaltning och styr-

ning av sex statliga bolag (RiR 2004:28) riktat hård kritik mot tjänstemännens dubbla roller och sidoinkomster och krävt att utnämningssprocessen görs om, erinrar motionärerna om. De framhåller att även statsminister Fredrik Reinfeldt, näringsminister Maud Olofsson och flera andra inom alliansen före valet kritiserade detta förhållande. Motionärerna anser att denna ordning är orimlig och pekar på risken för jäv. Arvodessdelen måste vidare ses över och fastställas i relation till arbetstagarrepresentanternas arvoden.

Jämställdhet

I motion 2007/08:N287 (v) föreslås två tillkännagivanden – om jämställdhetsplaner och statliga företag och om att fler kvinnor måste ges tillträde till ledande befattningar i statliga företag och på mer framskjutna poster. Alla statliga företag ska aktivt och systematiskt arbeta mot diskriminering och för jämställdhet och etnisk mångfald, anför motionärerna. De anser att det ska finnas jämställdhetsplaner av god kvalitet med tydliga målsättningar om att komma till rätta med diskriminerande lönesättningar och att nå jämn könsrepresentation på alla nivåer. Riksdagens utredningstjänst har, på uppdrag av Vänsterpartiet, granskat den rörliga ersättningen i fem företag – Vattenfall AB, LKAB, Vin & Sprit, Vasakronan och Vasallen AB, med rörliga ersättningar till ledande befattningshavare år 2006 – med hänsyn till könsfördelning. I dessa företag erhöll 30 ledande befattningshavare rörlig ersättning år 2006, varav 6 personer (20 %) var kvinnor och 24 personer (80 %) var män. De kvinnliga cheferna fick i genomsnitt 122 000 kr i rörlig ersättning, medan de manliga cheferna fick sammanlagt 13 557 000 kr eller i genomsnitt nästan fem gånger mer än de kvinnliga.

Innovationer

Riksdagen bör göra ett tillkännagivande om de statliga företagens innovationsdrivande potential, anføres det i motion 2007/08:N1 (s). De statligt ägda företagen bör vara goda föredömen inom innovationsområdet, menar motionärerna. De anser att de statligt ägda företagen kan – genom att aktivt arbeta strategiskt med sina innovativa processer – stärka Sveriges konkurrenskraft, bl.a. genom samarbete med högskolor och universitet, kommersialisering av forskningsresultat och genom att tillsammans med andra aktörer göra insatser för att utveckla företagandet i den lokala miljön. En teknikdriven upphandling med höga krav medverkar till en ökad innovationskraft hos leverantörer, och höga krav kan förutom ökad effektivitet i den egna verksamheten utveckla innovationer inom andra områden, säger motionärerna. De anser att det därför är mycket olyckligt att regeringen inte längre avser att utnyttja de statliga företagen för att främja svenskt innovationsklimat. Detta ses som ytterligare ett tecken på regeringens syn på de statliga företagen som i första hand utförsäljningsobjekt.

Regional utveckling

Två tillkännagivanden rörande regional utveckling begärs i motion 2007/08: N287 (v), nämligen om att de statliga företagen bör verka inom ramen för de mål riksdag och regering satt upp för den regionala utvecklingen och om att varje statligt bolag bör inrätta en avdelning för relationer till omvärlden där förankring i lokalsamhället är en viktig del. Staten, och därmed de statliga företagen, har ett regionalpolitiskt ansvar att bidra till utveckling i hela landet, menar motionärerna.

SJ AB

Riksdagen bör anmoda regeringen att kraftigt reducera statens avkastningskrav på SJ AB och – genom förändrade ägardirektiv – i stället lyfta fram de transportpolitiska målen och målet om samhällsekonomisk effektivitet som styrmedel för järnvägstrafiken, anføres det i motion 2007/08:T329 (v). SJ har genom olika trafikpolitiska beslut förändrats från att ha varit en samhällelig nytting till att ha som främsta mål att gå med företagsekonomisk vinst, säger motionärerna. De menar att avkastningskravet har gjort att SJ prioriterat ned förhållandevis lågtrafikerade banor i glesbygd och godstrafik och anser att det är olyckligt om ett snävt avkastningskrav leder till att presumtiva resenärer i stället väljer flyg eller långfärdsbuss, som båda innebär en större miljöbelastning. Motionärerna påpekar att de hade ett likartat förslag i en motion från allmänna motionstiden 2006 men anser att frågan inte bemöttes i sak i det betänkande (bet. 2006/07:NU4) där det då aktuella yrkandet behandlades. Det saknas fortfarande en helhetssyn och det krävs åtgärder för att samordna SJ:s verksamhet utifrån de transportpolitiska målen och ägardirektiv och avkastningskrav, anför motionärerna.

Statligt ägande av skog

Frågan om ett samlat statligt ägande av skog bör utredas, anføres det i motion 2007/08:MJ234 (v). Staten är en stor ägare av skogsmark, varmed följer förpliktelser att skogsbruket bedrivs på ett hållbart sätt, framhåller motionärerna. De anser att Sveaskog AB har genomfört föredömliga insatser för naturvården i vissa avseenden, t.ex. fastställandet av ambitionen att 20 % av skogen ska vara avsatt för naturvård och införandet av ekoparker. Motionärerna ser dock ett behov av att Sveaskog, liksom andra statliga skogsägare, ges tydligare riktlinjer för att stärka naturvården och de sociala värden och kulturmiljövärden som finns i skogen. För närvarande är det statliga ägandet spritt på olika myndigheter och bolag. Motionärerna anser att det bör prövas om inte ett samlat statligt ägande av skog är att föredra.

Vissa kompletterande uppgifter

Tidigare behandling i utskottet

Under föregående riksmöte behandlade utskottet frågor om statliga företag vid tre tillfällen – hösten 2006 i anslagsbetänkandet 2006/07:NU1, februari 2007 i betänkande 2006/07:NU4 och juni 2007 i betänkande 2006/07:NU16.

Hösten 2006 beslöt riksdagen att godkänna att regeringen under år 2007 får vidta åtgärder för en förbättrad kapitalstruktur i statligt ägda företag enligt de villkor som redovisades i budgetpropositionen (prop. 2006/07:1 utg.omr. 24, bet. 2006/07:NU1).

Riksdagen avslög i mars 2007 en framställning från Riksrevisionens styrelse angående statliga bolags årsredovisningar (framst. 2005/06:RRS19, bet. 2006/07:NU4). Vidare lades en redogörelse från Riksrevisionens styrelse (2006/07:RRS3) angående formerna för styrning av de statliga bolagen till handlingarna. Utskottet instämde till stor del i den kritik mot statens ägarstyrning som Riksrevisionen hade framfört i de bakomliggande granskningsrapporterna. Mot bakgrund av att regeringen hade aviserat ett arbete avseende statens ägarstyrning där synpunkterna från Riksrevisionen ska utgöra ett viktigt underlag ansåg utskottet att det inte erfordrades något riksdagsuttalande i frågan. Framställningen avstyrktes också i två reservationer (s; v), i vilka respektive partiers företrädare redovisade sin syn på utformningen av statens ägarutövning. I en annan reservation (mp) tillstyrktes framställningen, samtidigt som det lämnades förslag i olika avseenden rörande statens ägarutövning. I det aktuella betänkandet behandlades också 2006 års redogörelse för statliga företag. På utskottets förslag lade riksdagen skrivelsen till handlingarna. I det sammanhanget avslög riksdagen också motionsyrkanden rörande synen på statliga bolag. Utskottet delade regeringens syn på statligt ägande och framhöll att en försäljning av statliga företag ska ske med stor omsorg om skattebetalarnas intressen. I två reservationer (s; v) avvisades regeringens planer på försäljning av statliga företag, medan regeringens aviserade översyn av det statliga ägandet välkomnades i en annan reservation (mp). När det gällde frågan om hur kulturhistoriska och konstnärliga värden ska hanteras vid en eventuell försäljning av ett statligt bolag – som aktualiserats i en motion – utgick utskottet (enhälligt) från att regeringen noga överväger hur sådana värden ska kunna kvarstå i statlig ägo.

I juni 2007 beslöt riksdagen att bemyndiga regeringen att helt eller delvis avyttra statens aktier i de tre företagen Civitas Holding, SBAB och Vin & Sprit (prop. 2006/07:57, bet. 2006/07:NU16). Riksdagen bemyndigade vidare regeringen att för dessa tre företag och för ytterligare tre företag som riksdagen tidigare bemyndigat regeringen att sälja statens aktier i – Nordea Bank, OMX och Telia Sonera – utöver kontanter ta emot aktier eller andra former av tillgångar som likvid vid en försäljning av aktier och att avyttra dessa tillgångar. Slutligen godkände riksdagen att de kostnader som uppkommer för staten i samband med försäljning av

aktier i de sex nämnda företagen får avräknas mot försäljningsintäkterna. Utskottet redovisade sin syn på statligt ägande av företag och angav som en grundprincip att konkurrensutsatt verksamhet ska bedrivas i privat regi. Enligt utskottet bör det finnas särskilda skäl för att staten ska äga företag, och de skälen saknas för de sex aktuella företagen. När det gällde underlaget för utskottets och riksdagens beslut framhöll utskottet att utöver propositionen tillkom det grundliga beredningsarbete som utförts under riksdagens behandling av ärendet. Därmed ansåg utskottet att det fanns ett fullödigt underlag för ett riksdagsbeslut. Företrädarna för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet avvisade regeringens förslag i dess helhet. De ansåg att propositionen utgjorde ett otillräckligt underlag för ett riksdagsbeslut och hänvisade till Riksrevisionens rapport om regeringens beredning av det aktuella förslaget (RiR 2007:8). Representanten för Miljöpartiet avvisade regeringens förslag utom vad avsåg företagen Civitas Holding och OMX och riktade också kritik mot det beslutsunderlag som regeringen lämnat till riksdagen.

När det gällde Telia Sonera hade frågan om tillgången till bolagets accessnät varit en viktig fråga i utskottets beredning av ärendet. Utskottet, som inte hade några invändningar mot regeringens förslag, förutsatte att det skulle ges utrymme och förutsättningar att beakta resultatet av det pågående reform- och utredningsarbetet inom området elektroniska kommunikationer så att en konkurrensneutral tillgång till accessnätet ska kunna säkras. I en reservation (s, v, mp) avvisades regeringens förslag och efterfrågades en redogörelse för olika handlingsalternativ när det gäller att åstadkomma en separering av accessnätet från Telia Soneras övriga verksamhet. Beträffande SBAB och frågan om effekterna på bolånemarknaden av en försäljning av bolaget konstaterade utskottet att SBAB verkar på en helt kommersiell marknad som präglas av fritt tillträde och fri konkurrens, varför det inte finns något skäl för staten att fortsätta äga företaget. Utskottet framhöll samtidigt vikten av en effektiv konkurrensrättslig reglering och en god tillsyn av bolånemarknaden och övriga delar av bank- och finansmarknaderna. Förslaget om SBAB avvisades i en reservation (s, v, mp), med hänvisning till befarade effekter på konkurrensen på bolånemarknaden. Utskottet framhöll när det gällde Vin & Sprit att det är ett företag som verkar på en helt kommersiell marknad och att det inte finns något skäl för att staten ska ägna sig åt produktion av alkoholhaltiga drycker som främst exporteras. Samtidigt påpekade utskottet att det starka varumärket Absolut Vodka är intimt förknippat med Åhus och Nöbbelev och med råvaror från södra Sverige – positiva värden som en potentiell köpare förutsattes inse. I en reservation (s, v, mp) avvisades regeringens förslag. Även förslagen om Nordea Bank, Civitas Holding och OMX, som tillstyrktes av utskottet, avvisades i olika reservationer.

Beträffande försäljningsprocessen och kontrollen av försäljningarna framhöll utskottet att regeringen bör följa budgetlagen och inte ta andra än affärsmässiga hänsyn när försäljningarna genomförs. Kontrollen av försälj-

ningarna sker genom frågeinstituten i riksdagen och konstitutionsutskottets granskning. Näringsutskottet meddelade dessutom sin avsikt att följa regeringens arbete med försäljningarna. I reservationer (s; v; mp) avstyrktes regeringens förslag helt eller delvis.

Riksrevisionens styrelses framställning 2007/08:RRS4

Riksrevisionens styrelse avlämnade i augusti 2007 en framställning angående regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag (framst. 2007/08:RRS4). Framställningen är baserad på Riksrevisionens rapport Regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag (RiR 2007:8), som presenterades den 25 maj 2007. Riksrevisor Lennart Grufberg lämnade vid utskottets sammanträde den 28 maj 2007 – i anslutning till behandlingen av proposition 2006/07:57 om försäljning av vissa statligt ägda företag – information om Riksrevisionens granskning.

Riksrevisionens bedömning är att regeringens beredning av den nämnda propositionen inte uppfyller regeringsformens beredningskrav, bl.a. eftersom regeringen inte inhämtat synpunkter från myndigheter med expertkunskap. Enligt Riksrevisionens bedömning har regeringen inte gjort en sådan genomgång för de sex bolagen som aviserades i budgetpropositionen. Riksrevisionen konstaterar att den begränsade analys som regeringen har gjort inte har baserats på områdeskunskap från t.ex. myndigheter och att den inte har omfattat relevanta områden för respektive bolag och de marknader de verkar på. Riksrevisionens bedömning är att det underlag regeringen har tagit fram inför riksdagens beslut därmed inte är ett heltäckande underlag för bedömningen av förutsättningarna för försäljning.

Riksrevisionens styrelse anser att det framgår av granskningen att det funnits behov av ytterligare beredning av ärendet. Styrelsen föreslår att riksdagen ska tillkännage för regeringen som sin mening vad styrelsen anför om att regeringen, i samband med försäljningar av statligt ägda bolag, bör säkerställa att försäljningen bereds i enlighet med regeringsformens beredningskrav.

Framställningen kommer senare under riksmötet att behandlas av konstitutionsutskottet i betänkande 2007/08:KU9, tillsammans med ett yrkande i motion 2007/08:K1, som väckts med anledning av framställningen, och ett yrkande i motion 2007/08:N1 (s), som utskottet vid sammanträdet den 18 oktober 2007 beslöt att överlämna till konstitutionsutskottet.

I detta sammanhang kan nämnas att Riksrevisionen för närvarande genomför en förstudie om den försäljning av delar av statens innehav i Telia Sonera, motsvarande 8 % av de utestående aktierna i bolaget, som genomfördes i maj 2007.

Granskningar av konstitutionsutskottet

Två granskningsanmälningar rörande försäljningen av statliga företag inlämnades till konstitutionsutskottet i maj 2007.

En anmälan, som inlämnats av Thomas Östros (s), avser en granskning av regeringens beredning av ärendet om försäljning av statliga bolag. Enligt anmälan, i vilken hänvisas till Riksrevisionens rapport om regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag (RiR 2007:8), bör konstitutionsutskottet granska hur regeringens agerande kring utförsäljningen av statliga bolag står i överensstämmelse med bestämmelserna i regeringsformen, bl.a. om hur ärenden ska beredas och dokumenteras. Granskningen bör omfatta inte bara det som Riksrevisionen granskat utan hur hela ärendet hanterats mot bakgrund av bestämmelserna i regeringsformen och riksdagsordningen, t.ex. hur Näringsdepartementet hanterat frågan om att se till att Riksrevisionen fått tillgång till dokument och annan information som den begärt.

Enligt den andra anmälan, som inlämnats av Marianne Berg (v) och Kent Persson (v), bör konstitutionsutskottet granska följande frågor gällande den genomförda utförsäljningen av delar av statens innehav i Telia Sonera i början av maj 2007:

- om beredningen av utförsäljningen uppfyllt kraven i 7 kap. 1 och 2 §§ regeringsformen,
- om regeringen uppfyllt budgetlagens krav på affärsmässighet vid försäljningen,
- om regeringens handläggning av utförsäljningen skett korrekt med avseende på att försäljningen genomförts den 3 maj 2007, innan Post- och telestyrelsens utredning om säkerställande av icke-diskriminering och transparens i drift, underhåll och tillhandahållande av kopparnätet redovisats, vilket skulle ske senast den 15 juni 2007.

I september 2007 har ytterligare en anmälan som rör försäljning av statliga bolag inlämnats till konstitutionsutskottet. Granskningen, som begärts av Kristina Zakrisson (s), avser statsrådet Mats Odells handläggning av upphandlingen av PR-tjänster i samband med utförsäljningen av statliga bolag.

De nämnda granskningsanmälningarna planeras bli behandlade av konstitutionsutskottet under våren 2008 i granskningsbetänkande 2007/08:KU20.

Information i budgetpropositionen

Regeringens bedömning avseende Riksrevisionens rapport om regeringens beredning av förslag om försäljning av sex bolag

Regeringen redovisar i budgetpropositionen för år 2008 (prop. 2007/08:1 utg.omr. 24 Näringsliv s. 48) följande bedömning om Riksrevisionens rapport:

Regeringen anser att den redovisat erforderliga argument för och emot ett statligt ägande i de sex företag som angivits i proposition 2006/07: 57 Försäljning av vissa statligt ägda företag. Exempelvis konstaterar regeringen i propositionen att Civitas Holding AB som äger Vasakronan, SBAB och V&S AB idag verkar på marknader som är helt kommersiella och därmed präglas av fritt tillträde och fri konkurrens.

Regeringen anser därför inte att det finns något skäl för staten att fortsätta äga företagen. För Nordea Bank AB, OMX AB och Telia Sonera AB fanns redan lämnade bemyndiganden.

Statsrådet Odell har i riksdagens näringsutskott svarat på frågor i ärendet. Som framgår av Riksrevisionens rapport har näringsminister Olofsson och statsrådet Odell även förmedlat regeringens syn på ärendet i ett möte med Riksrevisionen.

Enligt regeringens uppfattning har regeringsformens krav på beredning vid framtagande av propositionen uppfyllts och därmed även kravet på dokumentation.

Ärendet har i riksdagen beretts av näringsutskottet, efter hörande av finans-, trafik- och försvarsutskotten. En gemensam offentlig utfrågning har hållits och ett flertal interna utfrågningar. När näringsutskottet värderar den sammantagna beredningen anser utskottet – i likhet med finans- och trafikutskottens bedömningar – att det finns ett fullödigt beslutsunderlag inför beslut av propositionen om att bemyndiga regeringen att avyttra ägandet i tre statligt ägda företag och att utvidga tidigare givna bemyndiganden för tre andra (bet. 2006/07:NU16, rskr. 2006/07:217).

Näringsutskottet konstaterar att det inte föreligger särskilda skäl att äga de företag som regeringen pekar på i propositionen (prop. 2006/07:57, bet. 2006/07:NU16, rskr. 2006/07:217).

Konstitutionsutskottet har under beredningen av propositionen i riksdagen beretts tillfälle att yttra sig i frågan om beredningen men har den 31 maj 2007 beslutat att inte avge yttrande under hänvisning att detta i sedvanlig ordning kommer att ske under nästa riksmöte.

Regeringen har därmed inga ytterligare kommentarer till rapportens innehåll.

Rapportering av åtgärder som aviserades i budgetpropositionen för år 2007

I det följande återges vad som sägs i budgetpropositionen för år 2008 (prop. 2007/08:1 utg.omr. 24 Näringsliv s. 50) under angivna rubriker och i här relevanta delar.

Rapport om statligt ägda bolags hållbarhetsredovisning

Regeringen framhöll i budgetpropositionen för år 2007 att genomlysning är ett viktigt verktyg i utvärderingen av de statligt ägda bolagen. Som ett i led i arbetet med att utveckla och förbättra bolagens redovisning avseende hållbarhetsinformation har Näringsdepartementet under hösten 2006 gett två externa konsulter uppdraget att utvärdera de statligt ägda bolagens hållbarhetsredovisning utifrån; samhällsnytta och ”best practice”. Resultatet av utvärderingarna presenterades i maj 2007 i skriften Genomlysning av de statligt ägda företagens hållbarhetsredovisning 2006.

Riktlinjer för extern rapportering

Nästa steg i arbetet med att förbättra och utveckla rapporteringen från bolagen är att utforma nya tydligare riktlinjer för bolagens externa rapportering. Arbetet pågår inom Näringsdepartementet för detta. Regeringen avser att under hösten 2007 presentera reviderade riktlinjer med bland annat tydligare informationskrav avseende hållbarhetsinformation.

Bolagsgenomgång och genomgång av kapitalstruktur

Näringsdepartementet har påbörjat arbetet med den bolagsgenomgång som utlovades i budgetpropositionen för 2007. I bolagsgenomgången vägs motiven för eller emot ett statligt ägarengagemang. Regeringens första bedömning var att försäljningsprocesser kunde inledas med sex statligt ägda bolag (prop. 2006/07:57, bet. 2006/07:NU16, rskr. 2006/07:217).

I de fall genomgången leder till slutsatsen att staten bör kvarstå som ägare, ska regeringen bland annat analysera om det finns delar av tillgångar i bolag som inte stödjer verksamheten enligt riksdagens uppdrag, och som därmed kan avyttras. Resultatet av genomgången kan även innebära att regeringen kommer att framföra förslag till riksdagen om avyttring av statligt ägda bolag, delar eller hela därav eller förändringar eller förtydliganden av vissa statligt ägda bolags uppdrag.

— — —

Översyn av nomineringsförfarandet

Riksrevisionens granskning av fastighetsbolagen (RiR 2006:21) innehåller rekommendationer till regeringen. En av dessa rekommendationer är att vid styrelsenomineringarna pröva behovet av finansiell sakkunskap i styrelserna.

De statligt ägda bolagen ska, enligt ägarpolicyen, utgå från kompetensbehovet i varje bolags styrelse vid varje nominering av en styrelseledamot. Därför är det viktigt att styrelsens sammansättning är sådan att styrelsen alltid har sådan branschkunskap eller annan kompetens som är direkt relevant för bolaget, även när bolaget utvecklas och omvärlden förändras. Regeringen lyfte i budgetpropositionen för 2007 fram att man avsåg att se över nomineringsförfarandet vid tillsättningen av de statligt ägda bolagens styrelser. Detta framstod som angeläget, bland annat mot bakgrund av Riksrevisionens kritik.

Regeringen har i nomineringsprocessen för verksamhetsåret 2007 (årsstämmor 2007) genomfört ett större antal förändringar i styrelserna. Till grund för förändringarna har noggranna analyser av kompetensbehoven i respektive styrelse gjorts. Det är den samlade kompetensen i respektive styrelse som avgör val av ledamot. De statligt ägda fastighetsbolagens styrelser har efter analyser av kompetensbehoven i flera fall kompletterats med finansiell kompetens.

I syfte att kontinuerligt förbättra processen utvärderas årligen förgående års nomineringsprocess.

Riksrevisionens rekommendationer avseende redovisning av bolagens mål och i förekommande fall särskilda samhällsuppdrag

Riksrevisionen har lämnat synpunkter på bolagens redovisning av mål och samhällsuppdrag och efterfrågat tydligare redovisning av dessa i bolagens årsredovisningar.

En del i den tidigare nämnda bolagsgenomgången är att se över bolagens samhällsuppdrag. Resultat av genomgången kan leda till att regeringen överväger förslag till riksdagen avseende förändringar eller förtydliganden av vissa statligt ägda bolags uppdrag. Därutöver avser regeringen, som nämnts ovan, att under hösten 2007 presentera reviderade riktlinjer för extern rapportering, med bland annat tydligare informationskrav avseende icke-finansiell information.

Redovisning av genomförd försäljning av aktier i bolag med statligt ägande

Regeringen meddelade i proposition 2006/07:57 sin avsikt – förutom att rapportera om försäljningarna i den årliga skrivelsen för företag med statligt ägande – att redovisa respektive försäljning i kommande budgetpropositioner. I budgetpropositionen för år 2008 (prop. 2007/08:1 utg.omr. 24 Näringsliv s. 52) lämnas en sådan redovisning avseende försäljningen i maj 2007 av del av statens aktier i Telia Sonera enligt följande:

Den 3 maj 2007 avyttrade staten motsvarande 8 procent av sina aktier i Telia Sonera. Staten har fortfarande huvudägarskapet med full kontroll över framtida strategiska beslut bland annat gällande det fasta telenätet och en eventuell framtida strukturaffär. Regeringens mål med försäljningen var att bredda aktieägarbasen i bolaget. Därutöver ville regeringen maximera intäkterna från försäljningen och samtidigt genomföra en transaktion med låg risk samt skapa en stabil eftermarknad.

Investmentbankerna Deutsche Bank AG och UBS Investment Bank ledde transaktionen som så kallade joint bookrunners. Carnegie Investment Bank AB assisterade vid distributionen som så kallad selling agent.

Valet av tidpunkt för att sälja var bland annat att Telia Soneras aktiekurs var den högsta på sex år och att aktiekursen låg över aktieanalytikernas konsensusvärdering av bolaget. Samtidigt fanns det en hög likviditet på marknaden när årets stora aktieutdelningar skulle återinvesteras. Dessutom ville regeringen minska exponeringen för värdeminskningar i Telia Sonera aktien genom att minska sitt innehav. För att nå målen riktade regeringen erbjudandet till institutionella investerare genom en så kallad accelererad bookbuilding. Priset fastställdes till 50 kronor per aktie. 359 236 578 aktier såldes till ett 200-tal institutionella placerare varav 70 procent var utländska institutioner.

Statens kostnader för bankrådgivning uppgick till 10 777 098 kr och avräknades mot försäljningsintäkterna. Denna kostnad inkluderar kostnader för kommunikationsrådgivare, resor med mera. Staten erhöll 17 951 051 803 kr i försäljningsintäkter. Statens kostnader för legal rådgivning uppgick till 2 846 202 kr och belastade anslaget 38:18 Kostnader för omstrukturerad och genomlysning av statligt ägda företag m.m.

Regeringen nådde även målet om en stabil eftermarknad samtidigt som det inte funnits några tecken på att marknadsaktörer försökt driva på kursutvecklingen under själva transaktionen.

Efter transaktionen är den svenska staten fortsatt den största ägaren i Telia Sonera – med 37,3 procents innehav av aktierna. Regeringen har åtagit sig att inte avyttra ytterligare aktier i Telia Sonera över börsen före april 2008 utan samtycke från Deutsche Bank AG och UBS Investment Bank.

Regeringens bedömning är att försäljningsorganisationen inom Regeringskansliet fungerade väl genom en tydlig målbild, en noggrant strukturerad process, en tydlig ledning samt tydlig kommunikation.

Råd för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande

Regeringen beslöt den 6 september 2007 att tillsätta ett råd för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande. Rådets uppdrag är sammanfattningsvis att i ärenden om försäljning av aktier i statligt ägda aktiebolag yttra sig till Regeringskansliet på begäran av bolagsansvarigt statsråd.

Rådet ska inför beslut om en transaktion som avser en försäljning av aktier eller på annat sätt avyttring av ett statligt ägt bolag bedöma om en föreslagen avyttring innebär att avyttringen genomförs affärsmässigt och efter erforderlig analys av möjliga handlingsalternativ. Rådet ska, efter begäran från det bolagsansvariga statsrådet, även yttra sig över andra frågor i anslutning till avyttring av ett bolag med statligt ägande. Rådets bedömningar i ett ärende som hänskjutits till rådet ska redovisas i ett skriftligt utlåtande till Regeringskansliet.

Rådet, som består av fem ledamöter, är beslutfört när ordföranden och minst två andra ledamöter är närvarande. Rådet utser vid behov inom sig en ersättare för ordföranden som då fungerar som ordförande. Vid omröstning med lika röstetal har ordföranden utslagsröst. Eventuell skiljaktig mening ska framgå av rådets utlåtande. Rådet ska avge en årlig berättelse över sin verksamhet senast i februari månad påföljande år. Rådets uppdrag är tidsbegränsat och avser tiden intill 2010 års utgång.

Information i utskottet

Vid utskottets sammanträde den 3 oktober 2007 lämnade Finansinspektionens generaldirektör Ingrid Bonde information om inspektionens beslut rörande varning till Carnegie Investment Bank AB på grund av allvarliga brister i styrningen och kontrollen av företagets verksamhet. Carnegie har därtill ålagts att betala straffavgift på 50 miljoner kronor samt att byta ut verkställande direktör och kalla till en extra bolagsstämma för att utse nya styrelseledamöter. Enligt Finansinspektionen har styrningen av verksamheten varit motsägelsefull och bankens interna regler ofullständiga. Kontrollfunktionerna har varit väsentligt underdimensionerade i förhållande till verksamhetens omfattning och risk.

Vid utskottets sammanträde den 3 oktober 2007 lämnade statsrådet Mats Odell kommentarer med anledning av Finansinspektionens beslut.

Statssekreterare Urban Karlström, Finansdepartementet, informerade vid utskottets sammanträde den 30 oktober 2007 om en ny modell för anlåtande av finansiell expertis som regeringen infört i stället för den modell med ramavtal som tidigare tillämpats. Han lämnade också information om rättsväsendets fastigheter.

Särskild debatt i riksdagen

På begäran av Socialdemokraternas, Vänsterpartiets och Miljöpartiets riksdagsgrupper anordnades den 24 oktober 2007 en särskild debatt i riksdagen om Finansdepartementets samräde med investmentbanken Carnegie kring försäljningen av sex statliga bolag.

Sammanfattningsvis beklagade statsrådet Mats Odell att en stor välrenommerad investmentbank uppenbarligen har brustit i viktiga hänseenden när det gäller den interna övervakningen, men menade att de bristerna inte har något att göra med den försäljningsprocess som företrädare för oppositionen vill avbryta. Regeringen anser att staten ska ägna sig åt sina huvuduppgifter som att skapa trygghet och välfärd för medborgarna och vill ge de här aktuella företagen bättre utvecklingsmöjligheter med privata ägare och använda resurserna till att minska statsskulden och därmed skapa utrymme för infrastruktur, forskning och välfärdssatsningar.

Företrädarna för oppositionen framförde i den efterföljande debatten sin kritik av regeringens hantering av försäljningsprocessen.

Interpellationer

Näringsminister Maud Olofsson besvarade den 16 oktober 2007 en interpellation (ip. 2007/08:10) av Alf Eriksson (s) om vilka målsättningar näringsministern avser att gagna genom att åter tillåta bonusavtal i de statliga företagen. I sitt svar noterade statsrådet inledningsvis att riktlinjer för ersättning till ledande befattningshavare i statligt ägda företag har funnits under lång tid. Den borgerliga regeringen beslutade redan år 1994 om riktlinjer, vilka därefter har bytts ut och i omgångar uppdaterats av den socialdemokratiska regeringen. Näringsministern konstaterade att gällande riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare beslöts av regeringen i oktober 2003. Hon ansåg att riktlinjerna på ett positivt sätt har bidragit till såväl att skapa enhetlighet inom de statligt ägda företagen som att skapa praxis på marknaden och menade att bl.a. regeln om maximalt 24 månaders ersättning vid uppsägning har haft stor genomslagskraft på marknaden och kan betraktas som normbildande.

Näringsministern ansåg samtidigt att de riktlinjer som den förra regeringen beslöt om har ett antal svagheter. Hon kritiserade dem med hänvisning till att det har varit starkt lönedrivande att ta bort bonus. Enligt en undersökning från november 2005 som gjorts av konsultfirman Wyatt har företagsledningar i statligt ägda företag högre ersättningar än i privat ägda företag, sade näringsministern. Hon pekade på att inte minst frikostiga pensionslösningar har drivit upp den totala ersättningen och ansåg inte att det är statens roll att vara lönedrivande. Hon hävdade att det nuvarande systemet inte tycks ha varit en garanti för rimlighet vad gäller ersättningar.

Näringsministern menade vidare att riktlinjerna har varit för detaljorienterade och svåra att tillämpa. De har i alltför stor utsträckning ingripit i styrelsens ansvar och skyldighet att hitta rätt ersättningsstruktur till de ledande befattningshavarna. Riktlinjerna anses inte heller ha beaktat de skilda förutsättningar som kan råda i olika typer av verksamheter. Statsrådet pekade på att ett antal nya lagar och regler, såsom t.ex. svensk kod för bolagsstyrning, har tillkommit sedan riktlinjerna beslöts, vilket t.ex. innebär att principerna för ledningens ersättning numera ska godkännas av bolagsstämman. Frågan om nya riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare bereds för närvarande inom Regeringskansliet, uppgav näringsministern avslutningsvis.

Statsrådet Mats Odell besvarade den 23 oktober 2007 en interpellation (ip 2007/08:23) av Alf Eriksson (s) om rådet för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande. Statsrådet Mats Odell redogjorde inledningsvis för rådets uppdrag. Rådsmedlemmarna har valts för att de med sin egen sakkunskap ska kunna ta ställning och göra en bedömning av en föreslagen transaktion eller affärsmodell. Den affärsmässiga kompetensen har därför betonats. Statsrådet påpekade att det är ganska naturligt att det kan finnas jävsförhållanden i ärenden om försäljningar av bolag men sade sig vara övertygad om att rådet kommer att hantera detta i enlighet med gängse regler så att de bedömningar rådet gör ger en objektiv, allsidig och klar bedömning av de förslag rådet får i uppdrag att ta ställning till. Han framhöll vidare att rådet är en myndighet och samma regler om offentlighet och sekretess gäller för rådet som för alla andra myndigheter.

Statsrådet Mats Odell besvarade vidare den 26 oktober 2007 en interpellation (ip 2007/08:37) av Peter Hultqvist (s) om konsekvenser av Carnegieskandalen. Interpellanten vill veta vilka åtgärder statsrådet avser att vidta för att nyrekrytering av bl.a. ordförande i Rådet för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande ska kunna ske på ett trovärdigt och kompetent sätt. Enligt statsrådet har rådsmedlemmarna valts för att de med sin egen sakkunskap ska kunna ta ställning och göra en bedömning av en föreslagen transaktion eller affärsmodell, varför den affärsmässiga kompetensen har betonats. Statsrådet anser att regeringen har behov av den kompetens som rådet besitter vid en bedömning av ett affärsmässigt beslut om en avyttring. Rådets ordförande Karin Forseke har begärt entledigande från sitt uppdrag, konstaterade statsrådet vidare, varför en ny ordförande behöver rekryteras. Han försäkrade interpellanten om att regeringen i alla rekryteringar arbetar på ett professionellt sätt för att uppnå bästa resultat och delade uppfattningen om vikten av en väl genomförd rekryteringsprocess och hoppades inom kort kunna återkomma och berätta resultatet av den processen.

Rättsväsendets fastigheter

I motion 2007/08:Ju435 (s) tas upp frågan om hur de fastigheter inom rättsväsendet som Vasakronan äger ska hanteras vid en försäljning av det bolaget och hur säkerhetsmässiga aspekter ska beaktas.

Utskottet har gjort en schablonmässig uppskattning – baserad på inhämtade uppgifter från årsredovisningar – av hur rättsväsendets lokalkostnader fördelar sig på olika fastighetsägare. Enligt denna svarar Vasakronan för ca 10 %, det helstatliga bolaget Specialfastigheter AB för ca 30 % och privata fastighetsägare för resterande 60 %. Det bör dock noteras att den typ av fastigheter som de olika aktörerna tillhandahåller skiljer sig åt i olika avseenden. Bland annat är flera fastigheter som Specialfastigheter tillhandahåller sådana med höga säkerhetskrav, t.ex. högsäkerhetsfångelser och kvarteret Kronoberg på Kungsholmen i Stockholm, som innehåller såväl polishus och häkte som domstol m.m. Större fastigheter inom rättsväsendet som Vasakronan äger är Stockholms rådhus, Polishuset på Skånegatan i Göteborg och ny polisbyggnad i kvarteret Gasklockan i Malmö.

Justitieminister Beatrice Ask besvarade i oktober 2007 en fråga (fr. 2007/08:41) av Thomas Bodström (s) om på vilket sätt hon har för avsikt att försäkra sig om att dessa privatiseringar inte hotar rättssäkerheten. I sitt svar sade justitieministern att för henne är det självklart att värna rättssäkerheten och rättstryggheten och att detta också är utgångspunkten vid de diskussioner som förs i samband med försäljningen av Vasakronan där rättsväsendets myndigheter berörs. Med anledning av att diskussioner pågår om hur och i vilken omfattning försäljningen av Vasakronan ska ske är det för tidigt att ange vilka fastigheter inom rättsväsendet som kommer att omfattas, sade justitieministern. Hon angav som en förutsättning att den verksamhet som bedrivs i de aktuella fastigheterna ska garanteras oavsett ägandeförhållanden.

Som tidigare nämnts lämnade statssekreterare Urban Karlström information i denna fråga vid utskottets sammanträde den 30 oktober 2007.

Sveaskog AB

I motion 2007/08:MJ234 (v) aktualiseras bl.a. frågan om Sveaskogs ansvar för naturvård. Sveaskogs verksamhet beskrivs i bolagsordningen. Enligt denna (3 §) ska bolaget äga och förvalta fast och lös egendom samt bedriva skogsbruk och skogsindustri samt därmed förenlig verksamhet. Bolaget ska medverka till att markbyten underlättas såväl genom förvärv som försäljningar och bidra till en ökad konkurrens på virkesmarknaden i avsikt att skapa en bättre virkesförsörjning för köpsågverken och andra aktörer. Bolaget ska i sin verksamhet beakta naturvårdshänsyn samt vilt- och faunavård. Bolaget ska vidare genom försäljning av mark möjliggöra omarronderingar och tillköp för enskilt jord- och skogbruk särskilt i gles-

bygd samt därutöver bedriva verksamhet inom området naturbaserad turism, i första hand genom upplåtelse av mark och vatten till entreprenörer. Verksamheten ska bedrivas på marknadsmässiga villkor.

På Sveaskogs hemsida sägs beträffande bolagets övergripande miljömål att dessa avser främst den skogliga verksamheten, men i tillämpliga delar också koncernens industrirörelse. För industrirörelsen finns därutöver specifika miljömål. Målen innebär bl.a. att 20 % av den produktiva skogsmarken ska användas som naturvårdsareal. Övrig skogsmark ska brukas på ett effektivt sätt med marknadsmässiga lönsamhetsmål. De övergripande miljömålen har konkretiserats under följande fem detaljmål:

- Bevara den biologiska mångfalden och värna om värdefulla kulturmiljöer i skogslandskapet.
- Begränsa negativ påverkan på vatten- och ekosystem.
- Minska utsläpp från förbränning av fossila bränslen.
- Öka kretsloppsanpassningen.
- Sveaskogs naturvårdsstrategi.

När det gäller förslaget i motionen om att regeringen bör utreda frågan om ett samlat statligt ägande av skog kan noteras att Skogsutredningen 2004 avlämnade sitt slutbetänkande Mervärdesskog (SOU 2006:81) i september 2006. Utredaren (landshövding Maggi Mikaelsson) har haft som uppgift att utvärdera och se över skogspolitiken såsom den tillämpats de senaste tio åren och att lämna förslag till anpassningar och förbättrad måluppfyllelse. I direktiven för utredningen angavs att grunderna för den gällande skogspolitiken ligger fast. Vidare sades att utredaren i första hand skulle utgå från att det statliga åtagandet inte ska öka i omfattning. I budgetpropositionen för år 2008 (prop. 2007/08:1 utg.omr. 23 Jord- och skogsbruk, fiske med anslutande näringar, s. 26) sägs att regeringen planerar att år 2008 lämna en proposition om skogspolitiken. Miljö- och jordbruksutskottet kommer i riksdagen att ansvara för behandlingen av en sådan proposition.

SJ AB

Yrkandet i motion 2007/08:T329 (v) rörande avvägning mellan avkastningskrav för SJ och de transportpolitiska målen och målet om samhällsekonomisk effektivitet är, som också sägs i motionen, identiskt med ett yrkande i en motion som utskottet behandlade i motsvarande betänkande om statliga företag (bet. 2006/07:NU4) föregående riksmöte.

I det nyssnämnda betänkandet konstaterades (s. 27) – under rubriken Vissa kompletterande uppgifter – att näringsutskottet ansvarar för ägarfrågor rörande SJ i riksdagen, medan trafikutskottet ansvarar för de transportpolitiska målen. I regeringen har statsrådet Åsa Torstensson ansvar för transportpolitiken.

Utskottet – som avstyrkte det då aktuella motionsyrkandet (s. 34) – såg inget behov av att riksdagen ska göra uttalanden i denna typ av frågor. Utskottet hänvisade till att regeringen hade aviserat att den ska göra en

översyn av statens bolagsförvaltning, och utskottet fann inget skäl för riksdagen att göra uttalanden i olika detaljfrågor. I en reservation (v) följdes det då aktuella yrkandet upp.

Utskottets ställningstagande

Inledning

Utskottets ställningstagande redovisas i det följande under tre rubriker – Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, Statens ägarutövning och Ersättning till ledande befattningshavare.

Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar

Utskottet har vid två tillfällen våren 2007 redovisat sin syn på statligt ägande av företag, dels i februari 2007 i betänkandet om statliga företag (bet. 2006/07:NU4), dels i juni 2007 i betänkandet om försäljning av vissa statligt ägda företag (bet. 2006/07:NU16). Statens främsta näringspolitiska uppgift är att ange ramar och regelsystem för näringslivets verksamhet och bidra till att skapa förutsättningar för långsiktig tillväxt. Om staten samtidigt uppträder som ägare och som utformare av de regler som gäller för näringslivets verksamhet uppstår en rad problem, bland vilka följande kan nämnas: risk för konkurrensnedvridning, risk för inoptimala investeringsbeslut samt svårigheter att tillföra kapital till företag som behöver kapital för expansion. Grundprincipen måste, enligt utskottets mening, vara att konkurrensutsatt verksamhet ska bedrivas i privat regi.

Ett minskat statligt ägande av företag syftar till att renodla statens roll som lagstiftare och normgivare och att stärka de privatiserade företagens utvecklingsmöjligheter. Det möjliggör också amortering på statsskulden, vilket förbättrar förutsättningen att kunna prioritera statens primära åtaganden inom t.ex. vård, skola och infrastruktur och att möta framtida demografiska utmaningar. Vidare främjas en sund konkurrens.

På sikt bör staten kvarstå som ägare endast då tungt vägande skäl talar för detta. Det kan finnas företag som det är nödvändigt att staten äger fortsättningsvis, t.ex. när naturligt monopol råder eller starka samhällsintressen talar för statligt monopol. Ett fortsatt statligt ägande kan också vara motiverat om det föreligger särskilda nationella intressen eller samhällsuppdrag som svårligen kan hanteras utan ett statligt inflytande. Regeringen har i olika sammanhang meddelat att det inte är aktuellt att sälja Vattenfall och LKAB. Utskottet instämmer i regeringens uppfattning.

I de här aktuella motionerna från företrädare för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet ges uttryck för ett ideologiskt betingat avståndstagande till frågan om försäljning av statliga företag. Det hävdas också att beslutsunderlaget för riksdagsbeslutet i juni 2007 var otillräckligt. Detta avhandlades noggrant vid tidigare beslut. Sammantaget fanns det, ansåg utskottet,

ett fullödigt underlag för ett riksdagsbeslut om att bemyndiga regeringen att avyttra tre statliga bolag och att utvidga tidigare givna bemyndiganden för tre andra bolag.

Utskottet erinrade också om att regeringen i propositionen hade meddelat att den kommer att göra ytterligare mycket noggranna analyser och arbetsplaner innan försäljningarna genomförs. Statsrådet Mats Odell hade även i sin information till utskottet framhållit detta. Regeringen har vidare utfäst sig att regelbundet lämna information till riksdagen. Utskottet har därutöver möjlighet att begära in upplysningar från regeringen efterhand som regeringen förbereder och genomför försäljningarna. Denna möjlighet avser näringsutskottet att ta till vara.

I detta sammanhang vill utskottet något beröra det yrkande som finns i motion 2007/08:N1 (s) och som rör en begäran att regeringen ska redogöra för den roll som Rådet för försäljning av aktier i bolag med statligt ägande ska ha. Utskottet vill understryka att den redovisning om försäljningarna som regeringen ska lämna till riksdagen i kommande vårpropositioner, budgetpropositioner och de årliga skrivelserna om statliga företag självklart ska innefatta en redogörelse för rådets arbete. Lika självklart är det att regeringen – utan särskild anmodan från riksdagen – ska redogöra för eventuella andra tillkommande rutiner och inslag i försäljningsprocessen.

I motioner från företrädare för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet sägs att de aktuella försäljningarna skulle vara en dålig affär för staten. I utskottets betänkande 2006/07:NU16 om försäljning av vissa statligt ägda företag i juni 2007 redovisades ett underlag för att bedöma de statsfinansiella konsekvenserna av försäljningarna som, på finansutskottets uppdrag, hade tagits fram av budgetkontoret vid riksdagens utredningstjänst. Enligt detta är det bara under åren 2006 och 2007 som direktavkastningen från företagen varit påtagligt högre än den genomsnittliga räntesatsen på statskulden för motsvarande år. Den höga direktavkastningen beror dock uteslutande på att Telia Sonera gjort stora extrautdelningar – 4 577 miljoner kronor år 2006 och 9 153 miljoner kronor år 2007 av tidigare behållet obundet kapital. Att företagen under de senaste åren kunnat lämna höga utdelningar och därmed kunnat ge god direktavkastning avspeglar det faktum att företagen går bra. Företagen har i huvudsak utvecklats väl och stigit i värde och det råder goda framtidsutsikter för dem, vilket i sin tur borgar för att priset på företagen kan bli högt och därmed ge betydande försäljningsinkomster till staten.

Utskottet vill samtidigt framhålla att nivån på direktavkastningen inte i sig kan motivera att staten äger företaget. Statens åtaganden ska i huvudsak finansieras med skattemedel, inte genom statlig affärsverksamhet eller statlig portföljplacering. I fråga om de sex bolag som är aktuella för försäljning finns inga skäl för att staten på grund av verksamhetens karaktär ska kvarstå som ägare. Det är en stor skillnad mellan att söka finansiera statens löpande utgifter i stort och t.ex. AP-fondernas uppdrag. Dessa ska placera för ändamålet specifikt fonderade medel. Oberoende av på vilken

nivå direktavkastningen ligger kan det dock ibland finnas skäl att behålla ett företag i statlig ägo. I grunden bör staten finansiera det offentliga åtagandet med skatter och inte via statlig företagsverksamhet.

I motion 2007/08:Ju435 (s) tas upp frågan om hur de fastigheter inom rättsväsendet som Vasakronan äger ska hanteras vid en försäljning av det bolaget och hur säkerhetsmässiga aspekter ska beaktas. Som tidigare redovisats har justitieminister Beatrice Ask nyligen i riksdagen besvarat en fråga i detta ämne. Hon uppgav att det är självklart att värna rättssäkerheten och rättstryggheten och att detta också är utgångspunkten vid de diskussioner som förs i samband med försäljningen av Vasakronan där rättsväsendets myndigheter berörs. Med anledning av att diskussioner pågår om hur och i vilken omfattning försäljningen av Vasakronan ska ske är det för tidigt att ange vilka fastigheter inom rättsväsendet som kommer att omfattas, sade justitieministern. Hon angav som en förutsättning att den verksamhet som bedrivs i de aktuella fastigheterna ska garanteras oavsett ägandeförhållanden. Som tidigare redovisats hyr de rättsvårdande myndigheterna en stor andel av sina lokaler av privata fastighetsägare, inklusive lokaler av samma typ som de som hyrs av Vasakronan. Statssekreterare Urban Karlström har också vid ett utskottssammanträde lämnat information i denna fråga. Med hänvisning till ovanstående och att beredning pågår anser utskottet att det aktuella motionsyrkandet bör avslås,

Utskottet vill slutligen något kommentera motion 2007/08:N212 (m), i vilken en försäljning av det statligt helägda Lernia AB förordas. Utskottet vill här erinra om att regeringen tidigare har klargjort att den avser att göra en genomgång av alla statligt ägda företag där argument för och emot ett statligt ägarengagemang ska vägas mot varandra. Detta meddelas också, som tidigare redovisats, i årets budgetproposition. Där sägs bl.a. att i de fall genomgången leder till slutsatsen att staten bör kvarstå som ägare, ska regeringen bl.a. analysera om det finns delar av tillgångar i bolag som inte stödjer verksamheten enligt riksdagens uppdrag och som därmed kan avyttras. Resultatet av genomgången kan även komma att innebära att regeringen lämnar förslag till riksdagen om försäljning – helt eller delvis – av statligt ägda bolag. Utskottet vill inte föregripa detta arbete och avstyrker därmed den nämnda motionen.

Med det anförda föreslår utskottet att riksdagen ska lägga regeringens skrivelse till handlingarna. Samtliga här aktuella motioner avstyrks samtidigt i berörda delar.

Statens ägarutövning

I utskottets betänkande 2006/07:NU4 om statliga företag våren 2007 behandlades två dokument från Riksrevisionens styrelse med kritik mot den tidigare regeringens styrning av de statliga företagen – dels en framställning angående statlig bolags årsredovisningar, dels en redogörelse för formerna för styrning av de statliga bolagen. Utskottet instämde till stor

del i den kritik mot statens ägarstyrning som Riksrevisionen framfört. Tydlighet, öppenhet och transparens bör prägla statens styrning. Detta är viktigt för att den demokratiska kontrollen och möjligheten att utkräva ansvar ska fungera. En grundläggande princip för det svenska folkstyret är en långtgående öppenhet. Frågan om information och öppenhet kring statligt ägda bolag är i grunden en demokratifråga, eftersom det handlar om företag som hela svenska folket äger gemensamt. Medborgarna ska så långt det är möjligt ha rätt att granska hur rikets förvaltning av de gemensamma tillgångarna sköts. Ytterst vilar ansvaret för denna granskning på folkets valda ombud i riksdagen.

Det är dock uppenbart att samma öppenhet inte kan råda i ett företag som verkar på en konkurrensutsatt marknad som i en offentlig förvaltning. Att tillåta alltför stor öppenhet i ett statligt företag skulle kunna ge konkurrenterna konkurrensfördelar och därmed innebära risk för att skattebetalarnas tillgångar förlösas. En balanspunkt mellan kraven på öppenhet och behoven av företagssekretess måste etableras. Enligt aktiebolagslagen är bolagsstämman ett bolags högsta beslutande organ, vilket självfallet gäller även de statliga aktiebolagen. För att t.ex. ägardirektiv och riktlinjer för de statliga bolagen ska få en klar status som styrinstrument och en otvetydig aktiebolagsrättslig giltighet ska de fastställas på bolagsstämman.

Regeringen kommenterade i budgetpropositionen för år 2007 de båda då aktuella granskningsrapporterna från Riksrevisionen, varvid den i stort delade den kritik som Riksrevisionen hade framfört. Särskilt viktigt sades vara att tydligt redovisa samhällsmål och hur de utvärderas och uppfylls. Genomlysning och öppenhet är viktiga verktyg i utvärderingen av de statligt ägda bolagen, varför regeringen kommer att arbeta med att förbättra redovisningen från bolagen, inte minst för bolagen med samhällsuppdrag. Inom ramen för det uppdrag som riksdagen angett för varje bolag ska mål förtydligas och möjligheterna till uppföljning och utvärdering förbättras. Sammanfattningsvis sade regeringen att den avser att vidta nödvändiga åtgärder för att säkerställa att ägarförvaltningen är tydlig och sköts professionellt med respekt för de krav på öppenhet och möjlighet till demokratisk kontroll som bör ställas på all statlig verksamhet.

I årets budgetproposition har regeringen, som tidigare redovisats, lämnat en lägesrapportering av de åtgärder som aviserades i budgetpropositionen för år 2007. När det gäller redovisning av mål och samhällsuppdrag sägs att en del i den bolagsgenomgång som regeringen gör är att se över bolagens samhällsuppdrag. Resultat av genomgången kan leda till att regeringen överväger förslag till riksdagen avseende förändringar eller förtydliganden av vissa statligt ägda bolags uppdrag. Därutöver avser regeringen att förbättra och utveckla rapporteringen från bolagen genom att nya, tydligare riktlinjer för bolagens externa rapportering ska utformas. Arbetet pågår inom Näringsdepartementet för detta. Regeringen avser att under hösten 2007 presentera reviderade riktlinjer för extern rapportering, med bl.a. tydligare informationskrav avseende icke-finansiell information.

När det gäller nominering av styrelseledamöter sägs att i de statligt ägda bolagen ska denna, enligt ägarpolicyn, utgå från kompetensbehovet i varje bolags styrelse vid varje nominering av en styrelseledamot. Därför är det viktigt att styrelsens sammansättning är sådan att styrelsen alltid har sådan branschkunskap eller annan kompetens som är direkt relevant för bolaget, även när bolaget utvecklas och omvärlden förändras. Regeringen lyfte i budgetpropositionen för år 2007 fram att den avsåg att se över nomineringsförfarandet vid tillsättningen av de statligt ägda bolagens styrelser, vilket framstod som angeläget, bl.a. mot bakgrund av kritik som framförts av Riksrevisionen. Regeringen har i nomineringsprocessen för verksamhetsåret 2007 vid årsstämmor år 2007 genomfört ett större antal förändringar i styrelserna, mot bakgrund av noggranna analyser av kompetensbehoven i respektive styrelse. Det är den samlade kompetensen i respektive styrelse som avgör val av ledamot, sägs det i budgetpropositionen. De statligt ägda fastighetsbolagens styrelser har efter analyser av kompetensbehoven i flera fall kompletterats med finansiell kompetens. I syfte att kontinuerligt förbättra processen utvärderas årligen förgående års nomineringsprocess, sägs det vidare.

Förutom mer allmänna frågor som ägarstrategi och styrelser aktualiseras i de här berörda motionerna också frågor om behovet av riktlinjer för hur statliga företag ska agera i olika avseenden. Det gäller statliga företags innovationsdrivande potential, regional utveckling och jämställdhet. Det gäller också frågor om styrning av enskilda bolag – SJ och Sveaskog. Utskottet ser inget behov av att riksdagen ska göra uttalanden i denna typ av frågor. Inom regeringen pågår ju en översyn av statens bolagsförvaltning, och utskottet finner inget skäl för riksdagen att nu göra uttalanden i olika detaljfrågor.

Med hänvisning till det anförda avstyrker utskottet de fyra här aktuella motionerna i berörda delar.

Ersättning till ledande befattningshavare

Riktlinjer för ersättning till ledande befattningshavare tas upp i två motioner – 2007/08:N1 (s) och 2007/08:N287 (v). Näringsminister Maud Olofsson har, som tidigare redovisats, i ett interpellationssvar meddelat att frågan om nya riktlinjer för anställningsvillkor för ledande befattningshavare för närvarande bereds inom Regeringskansliet. De nu gällande riktlinjerna har ansetts vara alltför detaljorienterade och svåra att tillämpa. Vidare pekade näringsministern på att det har tillkommit nya lagar och regler sedan beslut om de nu gällande riktlinjerna fattades. Bland annat har svensk kod för bolagsstyrning tagits fram.

Med hänvisning till att beredning pågår kan utskottet inte se något behov av ett riksdagsuttalande i frågan. De nämnda motionerna avstyrks därmed i berörda delar.

Reservationer

Utskottets förslag till riksdagsbeslut och ställningstaganden har föranlett följande reservationer. I rubriken anges vilken punkt i utskottets förslag till riksdagsbeslut som behandlas i avsnittet.

1. Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, punkt 1 (s, v)

av Thomas Östros (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Berit Högman (s), Kent Persson (v) och Karin Åström (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:K1 yrkande 1, 2007/08:So242 yrkande 10 och 2007/08:N1 yrkandena 1 och 4, bifaller delvis motion 2007/08:Fi276 yrkande 8, avslår motionerna 2007/08:Ju435 yrkande 19 och 2007/08:N212 samt lägger skrivelse 2006/07:120 till handlingarna.

Ställningstagande

Vi anser – i likhet med vad som anförs i här aktuella motioner från företrädare för Socialdemokraterna och Vänsterpartiet – att de utförsäljningsmyndiganden som riksdagen gav regeringen i juni 2007 bör återtas och att de pågående utförsäljningsprocesserna omgående bör avbrytas. De beslut riksdagen fattade i juni 2007 var felaktiga redan då, och utvecklingen därefter och det sätt på vilket utförsäljningsprocessen har bedrivits har tydligt klargjort hur ansvarslöst regeringen agerar.

Staten är Sveriges största företagsägare och arbetsgivare. Den svenska staten förvaltar 55 företag, och totalt är ca 183 000 personer, fördelade över hela landet, anställda i företag med statligt ägande. De statliga företagen är i flera fall framgångsrika företag, och de representerar stora värden, som försiktigt räknat kan uppgå till 800 miljarder kronor. Detta medför sammantaget ett stort ansvar och ställer krav på en långsiktig och professionell förvaltning för att säkerställa tillväxten och därmed sysselsättningen. Regeringens syn på statligt ägande av företag präglas av en ideologisk låsning, och regeringens agerande riskerar att komma att medföra stora förluster för det svenska folket, som ju ytterst är ägare till de statliga företagen.

Vi ser det som självklart att staten också framöver ska vara en aktiv och långsiktig ägare av företag. De statliga företagen har i flertalet fall sitt ursprung i en infrastruktur som en gång byggts upp med offentliga medel. Som regel har bolagen varit myndigheter eller verkat under monopol i bolagsform som genom den tekniska och marknadsmässiga utvecklingen omvandlats till konkurrensutsatta företag, vilka numera i många fall arbetar på en internationell marknad.

De aktuella utförsäljningarna är en mycket dålig affär för staten. Inga som helst ekonomiska eller rationella grunder till varför utförsäljningarna hastigt måste genomföras har anförts av regeringen, utan de grundar sig på ideologiska argument – staten ska inte äga. Med all sannolikhet kommer försäljningarna att stå svenska skattebetalare mycket dyrt. Regeringen har fortfarande inte redogjort för utförsäljningarnas konsekvenser för de berörda marknaderna, jobben eller statsfinanserna utan i stället hänvisat till sitt valmanifest. Dock nämndes utförsäljningarna inte någonstans i alliansens gemensamma valmanifest, och det folkliga mandat som regeringen hänvisar till är därmed mycket tveksamt. Det kan noteras att enligt en nyligen publicerad opinionsmätning av företaget Synovate svarade 51 % av de tillfrågade nej på frågan om regeringen hanterar försäljningen på ett ansvarsfullt sätt, och 32 % var tveksamma eller visste inte.

År 2006 var ytterligare ett framgångsrikt år för de statliga företagen, och utdelningen till statskassan år 2007 blev därmed också den högsta någonsin, 37 miljarder kronor, vilket motsvarar en ökning med 39 % från år 2006 då utdelningen till staten var 26,5 miljarder kronor. De senaste tre åren har de statliga företagen uppvisat kraftiga resultatförbättringar. Under år 2006 steg dessutom marknadsvärdet på det statliga börsnoterade aktieinnehavet med över 30 %, att jämföra med Stockholmsbörsens s.k. All-Share Index som ökade med 24 %. Enligt Näringsdepartementets bedömning var värdet för det totala statliga företagsinnehavet ca 350 miljarder kronor i slutet av år 2002, och sedan dess har värdet således mer än fördubblats.

Den redan genomförda utförsäljningen av 8 % av aktierna i Telia Sonera kostade, enligt börsanalytiker, skattebetalarna 1,7 miljarder kronor och föregrep dessutom Post- och telestyrelsens utredning om accessnätets framtid. Det är ännu oklart hur regeringen ska lösa problemet med åtkomst till detta nät. Telia Sonera och Nordea, men även SBAB, är goda exempel på hur ett ansvarstagande och långsiktigt statligt ägande kan bidra till att skapa mycket större värden, såväl ekonomiska som samhällseliga, än utförsäljningens engångsintäkter.

De statligt ägda företagens värde har alltså stigit markant under senare år, vilket lett till en förmögenhetsökning för staten. De minskade räntekostnader som en amortering av statsskulden ger upphov till är lägre än värdet av minskade utdelningsinkomster. Under förutsättning att värdeökningen

bedöms kunna bli hög även framöver i de aktuella företagen blir slutsatsen att en minskning av det statliga ägandet enligt vad regeringen avser genomdriva kommer att bli en dålig affär för staten.

Den andra flagranta dimensionen i regeringens hantering av utförsäljningarna är det sätt på vilket riksdagsbeslutet genomdrevs under våren 2007. Regeringen bröt mot grundlagens beredningskrav när utförsäljningspropositionen under våren 2007 drevs genom riksdagen. Detta konstaterade riksrevisor Lennart Grufberg redan innan riksdagsbeslutet om utförsäljningspropositionen fattades, bl.a. med hänvisning till att regeringen inte inhämtat synpunkter från myndigheter med expertkunskap, t.ex. Konkurrensverket och Post- och telestyrelsen. Riksrevisorns rapport utgjorde en fullständigt unik kritik som borde ha medfört att regeringen skulle ha stoppat försäljningsprocessen och försett riksdagen med ett fullgott beslutsunderlag. I stället kritiserade regeringen Riksrevisionen och drev utan ytterligare underlag, konsekvensanalyser eller kunskapsinhämtning igenom förslaget i riksdagen. I efterhand har de borgerliga ledamöterna i Riksrevisionens styrelse bekräftat riksrevisorns mycket kraftiga kritik mot regeringens beredning av utförsäljningspropositionen. En enig styrelse konstaterade dessutom att regeringen inte heller gjort den genomgång av för- och nackdelar med en utförsäljning av respektive bolag som utlovades i budgetpropositionen för år 2007.

Hela hanteringen av ärendet kring utförsäljningen av statliga företag har präglats av en brist på öppenhet, insyn och dialog. I stället har regeringen valt att hemlighålla, mörklägga och driva fram processen så fort som möjligt till varje pris. Detta är ett exempellöst tillvägagångssätt, och det är respektlöst mot skattebetalarna och riksdagen att hantera den gemensamma egendomen till värden av flera hundra miljarder kronor på detta sätt. Mot bakgrund av den kraftiga kritik som riktats mot regeringens utförsäljningar är det enda rimliga att utförsäljningsprocessen avbryts när det gäller Telia Sonera, Nordea, SBAB, Vin & Sprit och Vasakronan och att regeringen återkommer till riksdagen med ett grundlagsenligt beslutsunderlag. När det gäller OMX, där processen runt försäljningen har kommit så långt att det inte är lämpligt att avbryta processen, bör regeringen, innan några åtgärder vidtas, återkomma till riksdagen med information om eventuella förestående strukturförändringar.

I motion 2007/08:Ju435 (s) tas upp frågan om hur de fastigheter inom rättsväsendet som Vasakronan äger ska hanteras vid en försäljning av det bolaget och hur säkerhetsmässiga aspekter ska beaktas. Vi förordar ju att utförsäljningsbemyndigandena ska återtas. Detta innebär bl.a. att någon utförsäljning av Vasakronan inte skulle bli aktuell och därmed skulle inte heller något riksdagsuttalande av det slag som begärs i den nämnda motionen behövas.

Vi vill också kommentera det utförsäljningsråd som regeringen tillsatt och som reser fler frågetecken än vad det ger svar. Rådet ska ha till uppgift att bidra med utlåtanden om analysfasen och försäljningsprocessen,

men det finns bara kompetens från näringsliv och bankväsende i rådet. Viktiga frågor, såsom utförsäljningarnas konsekvenser för konkurrens, jobbtillfällena och statsfinanser, kommer därmed att lämnas utan svar. Än allvarligare är dock att utförsäljningsrådets medlemmar i flera fall redan från början diskvalificerat sig genom jäv. Regeringen bör till riksdagen lämna en redogörelse för utförsäljningsrådets roll.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande ställa sig bakom vad vi här har anfört rörande dels återtagande av utförsäljningsbemyndigandet gällande Telia Sonera, Nordea, SBAB, Vin & Sprit och Vasakronan (Civitas Holding), dels en redogörelse för utförsäljningsrådets roll. Därmed blir motionerna 2007/08:N1 (s), 2007/08:K1 (s) och 2007/08:So242 (v) tillgodosedda i här aktuella delar och tillstyrks. Motion 2007/08:Fi276 (v) blir också i allt väsentligt tillgodosedd utom såvitt avser OMX, där processen som nämnts kommit så långt att det inte är lämpligt att avbryta den. Motion 2007/08:Ju435 (s) avstyrks i berörd del, eftersom någon försäljning av Vasakronan inte blir aktuell med det riksdagsbeslut om återtagande av utförsäljningsbemyndigandet som vi förordar. Motion 2007/08:N212 (m), i vilken förordas försäljning av det helägda statliga företaget Lernia AB, avstyrks. Regeringens skrivelse bör läggas till handlingarna.

2. Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, punkt 1 – motiveringen (mp)

av Per Bolund (mp).

Ställningstagande

Min syn på statligt ägande av företag överensstämmer med den som Miljöpartiet står för och som bl.a. redovisades i juni 2007 i en reservation (nr 2) till betänkande 2006/07:NU16 om försäljning av vissa statligt ägda företag. Miljöpartiet är inte ideologiskt bundet vid att det statliga ägandet av företag generellt vare sig ska öka eller minska. Det statliga ägandet av företag måste i stället avgöras från fall till fall. För Miljöpartiet är statligt ägande av bolag inget självändamål, utan det är ett medel för att uppnå angelägna samhällsmål.

Jag anser att det finns många verksamheter som av sårbarhetsskäl eller näringspolitiska motiv bör drivas med staten som ägare. Det kan handla om strategiskt viktiga tillgångar som naturtillgångar, råvaror och energi eller att viss verksamhet ska drivas utifrån ekologisk och social hållbarhet. Även naturliga monopol bör finnas i offentlig ägo. Statligt ägande av företag måste därför fortsätta att finnas när det finns legitima skäl för det.

Samtidigt är det viktigt att se att staten och näringslivet har olika roller. Statens viktigaste uppgift är att ta ett övergripande ansvar för samhällsutvecklingen, medan näringslivets uppgift är att producera varor och tjänster. Staten har att sätta ramarna för hur näringslivets verksamhet ska bedrivas. För att det inte ska bli problem med dubbla roller bör därför staten und-

vika att agera näringsidkare på marknaden. När staten är ägare till företag kan konflikter uppstå mellan statens roll som reglerare och statens roll som ägare.

I de fall staten väljer att äga företag förutsätter det en aktiv ägarroll. Företagen ska ges i uppdrag att vara ledande när det gäller hållbar utveckling. Ägandet och förvaltningen måste vara transparenta, och målen för verksamheten måste vara entydiga och utvärderingsbara. Miljöpartiet har förordat att det statliga ägandet bör minska med i genomsnitt 50 miljarder kronor per år under de kommande tre åren.

Miljöpartiet redovisade i juni 2007 vid behandlingen av proposition 2006/07:57 om försäljning av vissa statligt ägda företag sin åsikt att regeringens urval av de företag med statligt ägande som var aktuella för försäljning var felaktigt. Enligt Miljöpartiets mening borde enbart tre företag ha blivit föremål för försäljning, nämligen statens ägande i de tre företagen Civitas Holding (Vasakronan), OMX och SAS. Statens ägande i de fyra företagen SBAB, Vin & Sprit, Telia Sonera och Nordea borde enligt Miljöpartiet kvarstå.

Miljöpartiet var också kritiskt till det beslutsunderlag som regeringen hade tillhandahållit. Underlaget var inte tillräckligt, vilket också visade sig i Riksrevisionens granskning. Utskottet tog inte heller sitt ansvar när det gällde att se till att komplettera beslutsunderlaget utan ansåg att det räckte med en offentlig utfrågning och yttranden från finans-, försvars- och trafikutskotten. Förslag om att genomföra en revisionsliknande utredning för att analysera olika konsekvenser med anledning av förslagen i propositionen eller att uppdra åt riksdagens utredningstjänst att göra en sådan analys avvisades. Inte heller ville utskottet avvakta avrapporteringen av det utredningsuppdrag som Post- och telestyrelsen hade fått rörande separation av Telia Soneras accessnät.

Sammanfattningsvis var Miljöpartiet starkt kritiskt till regeringens förslag om försäljning av företagen SBAB, Vin & Sprit, Telia Sonera och Nordea. Denna kritik har nu ytterligare skärpts genom det sätt på vilket försäljningsprocessen hittills har bedrivits. Processen har kantats av omfattande problem och dålig hantering från regeringens sida. Att visa ansvarfullhet mot skattebetalarna och statens resurser vore att inse att försäljningar av så stora värden som det här rör sig om fordrar stor försiktighet och att det efter alla misstag, problem och avhopp krävs en paus i försäljningsprocessen för att reparera de skador som har uppstått. Jag tror att alla skulle ha förståelse för om försäljningarna blir något försenade. I stället har statsrådet Mats Odell upprepat att försäljningarna inte kommer att försenas, att de avhopp som skett inte kostar något och att inga ytterligare åtgärder behöver vidtas på Finansdepartementet. Ett sådant agerande återställer inte förtroendet för försäljningsprocessen. I stället bör statsrådet medge tillkortakommanden och vidta åtgärder.

De här aktuella motionerna innehåller i huvudsak förslag om ett återtagande av det försäljningsbemyndigande som riksdagen lämnade i juni 2007. Detta är jag inte beredd att tillstyrka. Samtidigt är den reservationslösa uppslutning bakom regeringens sätt att genomföra försäljningarna som utskottet uppvisar i sitt ställningstagande fullständigt främmande för mig. Jag avstyrker alltså de här aktuella motionerna men med en helt annan motivering än utskottet.

3. Statens ägarutövning, punkt 2 (s)

av Thomas Östros (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Berit Högman (s) och Karin Åström (s).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motion 2007/08:N1 yrkande 5 och avslår motionerna 2007/08:T329 yrkande 3, 2007/08:MJ234 yrkande 5 och 2007/08:N287 yrkandena 2–7, 11, 12 och 14.

Ställningstagande

Inledningsvis vill vi – än en gång – erinra om den betydelse de statliga företagen har för Sverige och den svenska ekonomin. Mot denna bakgrund är det av stor betydelse hur de statliga företagen sköts. Regeringen har som ägarföreträdare ett stort ansvar för att sköta förvaltningen av de statliga företagen på ett långsiktigt och professionellt sätt.

Det är mycket viktigt med tydliga och klara målformuleringar för de statliga företagen. Det är också av avgörande betydelse att Regeringskansliet, som ägarföreträdare, kommunicerar de aktuella målen på ett entydigt sätt. Det bör emellertid påpekas att det finns stora skillnader i möjligheterna att formulera mål och utforma uppföljningar mellan bolag och statliga myndigheter. Det är inte möjligt att styra och utvärdera verksamheten i ett aktiebolag på motsvarande sätt som i en statlig myndighet. Vi anser vidare att en allmän strävan bör vara så stor öppenhet som möjligt kring ägarförvaltning och de statliga bolagens verksamhet. Detta utvecklades under den tidigare socialdemokratiska regeringen i de årliga skrivelserna till riksdagen angående de statliga bolagen. Den tidigare regeringen ställde även höga krav på bolagens externa rapportering, där krav på delårsrapporter och utförliga årsredovisningar är en del.

När det gäller de här aktuella motionerna vill vi lyfta fram det som sägs i motion 2007/08:N1 (s) om att de statliga företagen bör utnyttjas som en innovationsdrivande kraft. Innovativa statligt ägda företag har mycket att bidra med till det svenska innovationssystemet. Genom att aktivt arbeta strategiskt med sina innovativa processer kan statligt ägda företag stärka

Sveriges konkurrenskraft, bl.a. genom samarbete med högskolor och universitet samt kommersialisering av forskningsresultat och genom att tillsammans med andra aktörer göra insatser för att utveckla företagandet i den lokala miljön. En teknikdriven upphandling med höga krav kan medverka till en ökad innovationskraft hos leverantörer. Förutom ökad effektivitet i den egna kärnverksamheten kan höga krav utveckla innovationer inom andra områden. Det är därför mycket olyckligt att regeringen inte längre avser att utnyttja de statliga företagen för att främja svenskt innovationsklimat. Detta passiva ägande är ytterligare ett tecken på regeringens syn på de statliga företagen som i första hand utförsäljningsobjekt.

Riksdagen bör genom ett tillkännagivande anmoda regeringen att utnyttja de statligt ägda företagens potential på det sätt som vi förordar. Därmed blir den nämnda motionen tillgodosedd i berörd del och tillstyrks. Övriga tre här aktuella motioner avstyrks i berörda delar.

4. Statens ägarutövning, punkt 2 (v)

av Kent Persson (v).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:T329 yrkande 3, 2007/08:MJ234 yrkande 5 och 2007/08:N287 yrkandena 2–7, 11, 12 och 14 samt avslår motion 2007/08:N1 yrkande 5.

Ställningstagande

Inledningsvis vill jag understryka den betydelse som de statliga företagen har och har haft för Sverige och den svenska ekonomin. Statliga företag har historiskt spelat en viktig roll, som välbefinningsmotor och motor för utvecklingen av Sveriges näringsliv. Utan en aktiv samverkan mellan stat och näringsliv hade Sverige inte haft så många och så kunskapsintensiva företag. För att säkra en fungerande konkurrens på olika marknader och klara långsiktiga uppgifter, såsom uppbyggnad av ett hållbart energisystem, minskade utsläpp av växthusgaser och byggande av en effektiv infrastruktur för IT, behövs även framöver statliga företag och myndigheter, eftersom marknaden inte ensam kan klara detta. För att kunna garantera bra sjukvård till alla och utbildning i världsklass till rimliga kostnader har Sverige inte råd att sälja ut svenska folkets gemensamma egendom.

Det statliga ägandet bör i stället utvecklas och fungera som förebild för det privata näringslivet. De statliga företagen ska bidra till innovationer, produktutveckling och en långsiktigt hållbar tillväxt, de ska gå i spetsen

för teknisk utveckling och arbetsplatsdemokrati och de ska ligga i framkant när det gäller miljö, socialt ansvar och jämställdhet och för att motverka diskriminering.

Mot denna bakgrund är det av stor betydelse hur de statliga bolagen sköts. Jag anser – i likhet med vad som anförs i motion 2007/08:N287 (v) – att varje statligt ägt företag ska ha en av riksdagen fastställd ägarstrategi, som anger motivet till att staten är ägare och som är vägledande för styrelser och bolagsstämmor. Samhällsnyttan ska alltid stå i fokus för ägarstrategin, samtidigt som företagen ska bedrivas ekonomiskt effektivt. I de fall viktiga samhällsintressen står i konflikt med vinstkrav ska målsättningen i ägarstrategin ses över.

När det gäller styrelser anser jag, i likhet med vad som anförs i den nämnda motionen, att riksdagen ska utse dessa på förslag av regeringen. Vidare menar jag att systemet med departementstjänstemän i styrelserna måste ändras. Det finns en rad tjänstemän som tjänar hundratusentals kronor om året utöver sin vanliga lön genom att sitta i statens bolagsstyrelser. Dessa uppdrag är en del i deras ordinarie arbetsuppgifter och sker på arbetstid. Riksrevisionen har riktat hård kritik mot tjänstemännens dubbla roller och sidoinkomster, påtalat risken för jäv och dubbla lojaliteter med det nuvarande systemet och föreslagit att utnämningsprocessen ska göras om. Även statsminister Fredrik Reinfeldt, näringsminister Maud Olofsson och flera andra inom alliansen har före valet kritiserat detta förhållande. Den nuvarande ordningen är orimlig. Arvodena för de aktuella tjänstemännen måste också ses över och sättas i nivå med arbetstagarrepresentanternas arvoden.

Ytterligare en fråga som gäller styrningen av de statliga företagen och som jag vill uppmärksamma gäller det regionalpolitiska ansvaret för dessa företag. Staten och därmed de statliga företagen, har – enligt min mening – ett regionalpolitiskt ansvar att bidra till utveckling i hela landet. De statliga företagen bör verka inom ramen för de mål riksdag och regering satt upp för den regionala utvecklingen. Varje statligt bolag bör därvid inrätta en avdelning för relationer till omvärlden med förankring i lokalsamhället.

I det tillkännagivande av riksdagen som jag förordar bör även frågan om insatser för ökad jämställdhet ingå. Generellt gäller att alla statliga företag ska vara goda arbetsgivare – de ska vara föredömen när det gäller arbetsmiljö och inflytande för de anställda, och de ska aktivt och systematiskt arbeta mot diskriminering och för jämställdhet och etnisk mångfald. I de statliga företagen ska det finnas jämställdhetsplaner av god kvalitet med tydliga målsättningar om att komma till rätta med diskriminerande lönesättning av kvinnors arbete och att nå jämn könsrepresentation på alla nivåer. En del av arbetet för ökad jämställdhet bör bestå av att fler kvinnor ges tillträde till ledande befattningar i statliga företag och på mer framskjutna poster. I en granskning som riksdagens utredningstjänst gjort av fem företag – Vattenfall, LKAB, Vin & Sprit, Vasakronan och Vasallen – med rörliga ersättningar till ledande befattningshavare år 2006 fram-

kom att sammanlagt 30 ledande befattningshavare erhöll rörlig ersättning år 2006. Av dessa var 6 personer (20 %) kvinnor och 24 personer (80 %) män. De kvinnliga cheferna fick i genomsnitt 122 000 kr i rörlig ersättning, medan de manliga cheferna fick i genomsnitt 564 875 kr eller i genomsnitt nästan fem gånger mer än de kvinnliga cheferna. Dessa siffror visar att åtgärder måste vidtas.

I två mer specifika frågor bör riksdagen också göra uttalanden. Beträffande SJ bör riksdagen – i enlighet med vad som anförs i motion 2007/08:T329 (v) – göra ett uttalande om att regeringen kraftigt ska reducera statens avkastningskrav på SJ och genom förändrade ägardirektiv i stället lyfta fram de transportpolitiska målen och målet om samhällsekonomisk effektivitet som styrmedel för järnvägstrafiken. Det nu gällande avkastningskravet har gjort att SJ i sin planering prioriterat ned förhållandevis lågtrafikerade banor i glesbygd och motsvarande banor inom godstrafiken. Jag menar att det är djupt olyckligt om ett snävt avkastningskrav leder till att resenärer i stället för tåg väljer flyg eller långfärdsbuss, som båda innebär en hårdare miljöbelastning. Därför måste biljettpriiset sänkas. Jag upprepar detta krav från en reservation (v) våren 2007 i betänkande 2006/07:NU4, eftersom frågan inte bemöttes i sak i det betänkandet. Utskottsmajoriteten nöjde sig med att konstatera att ägarstyrningen av de statliga företagen behandlas av näringsutskottet, medan de transportpolitiska målen hanteras av trafikutskottet. Dessutom hänvisades till en översyn av de statliga företagen. Hänvisning till denna översyn används nu åter som motivering till avslagsyrkande i det här aktuella betänkandet.

När det gäller Sveaskog anser jag – i likhet med vad som förordas i motion 2007/08:MJ234 (v) – att regeringen bör anmodas att låta utreda frågan om ett samlat statligt ägande av skog. Staten är en stor ägare av skogsmark, varmed följer förpliktelser att skogsbruket bedrivs på ett hållbart sätt. Sveaskog har genomfört föredömliga insatser för naturvården i vissa avseenden, men bolaget kan göra mer för att säkerställa skyddet av sina nyckelbiotoper och för att införa alternativa skogsbruksmetoder. Jag anser att det finns ett behov av att Sveaskog, såväl som andra statliga skogsägare, ges tydligare riktlinjer för att stärka naturvården och de sociala värden och kulturmiljövärden som finns i skogen. För närvarande är det statliga ägandet spritt på många olika myndigheter och bolag, men det bör prövas om inte ett samlat statligt ägande är föredra.

Sammanfattningsvis anser jag att riksdagen bör göra ett uttalande om ägarstrategi, styrelser, regionalpolitiskt ansvar, jämställdhet, SJ:s avkastningskrav och statligt ägande av skog i enlighet med vad jag har förordat. Därmed tillstyrks motionerna 2007/08:N287 (v), 2007/08:T329 (v) och 2007/08:MJ234 (v) i berörda delar, medan motion 2007/08:N1 (s) avstyrks i aktuell del.

5. Statens ägarutövning, punkt 2 – motiveringen (mp)

av Per Bolund (mp).

Ställningstagande

Min – och Miljöpartiets – syn på statens ägarutövning redovisades våren 2007 i en reservation (nr 6) till betänkande 2006/07:NU4 om statliga företag.

Staten har som ägare av företag ett stort ansvar och bör agera som en ansvarsfull ägare. Eftersom det statliga ägandet potentiellt kan ha en negativ påverkan på marknaden är det viktigt att det finns effektiva sätt att granska de statliga bolagen på och att det är möjligt att bedöma om de statliga företagen lever upp till de mål som är satta för verksamheten. Jag menar att det därför är viktigt att de statliga bolagens målsättningar är tydliga, möjliga att utvärdera och att syftet med det statliga ägandet i varje enskilt fall är tydligt. Den typ av mjuk styrning av de statliga bolagen som hittills varit dominerande är problematisk, då den saknar dessa grundläggande krav. Den översyn av det statliga ägandet som regeringen genomför är av denna anledning välkommen.

Riksrevisionen har gjort ett flertal granskningar av det statliga ägandet och funnit stora problem i ägarstyrningen. Den huvudsakliga kritiken har handlat om att staten inte styr på ett aktiebolagsrättsligt bindande sätt, att dokumentationen brister i tydlighet och att de samhällsuppdrag bolagen har är otydliga i jämförelse med de finansiella målen. Förslag har framförts om att regeringen ska förtydliga de statliga bolagens särskilda samhällsuppdrag och förbättra återrapporteringen till riksdagen om de statliga bolagens verksamhet. Detta är, enligt min mening, mycket välmotiverat. Dessutom bör de samhällspolitiska målsättningarna för de statliga bolagen tydliggöras och göras utvärderingsbara och mätbara. Det bör också klargöras hur de samhällspolitiska målen för de statliga bolagen förhåller sig till de ekonomiska målen och hur de statliga bolagen ska prioritera vid intressekonflikter mellan samhällspolitiska mål och ekonomiska mål. De statligt ägda företagen bör vidare vara föredömen inom områden såsom miljö, etik och jämställdhet.

Med hänvisning till att det pågår en översyn av det statliga ägandet inom Regeringskansliet anser jag att det inte nu erfordras något uttalande av riksdagen rörande statens ägarutövning. Samtliga här aktuella motioner avstyrks därmed.

- 6. Ersättning till ledande befattningshavare, punkt 3 (s, v, mp)**
av Thomas Östros (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Krister Örnfjäder (s), Berit Högman (s), Kent Persson (v), Karin Åström (s) och Per Bolund (mp).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i reservationen. Därmed bifaller riksdagen motionerna 2007/08:N1 yrkande 3 och 2007/08:N287 yrkande 13.

Ställningstagande

Vi anser – i likhet med vad som anförs i motionerna 2007/08:N1 (s) och 2007/08:N287 (v) – att riksdagen bör göra ett uttalande om ersättningen till ledande befattningshavare i statliga företag. Regeringen har aviserat att den under hösten 2007 kommer att besluta om nya riktlinjer för ersättning till företagsledningen i de statliga företagen. Detta innebär med mycket stor sannolikhet att statliga företags verkställande direktörer åter kommer att få möjlighet till bonusavtal utöver den vanliga ersättningen. Denna möjlighet avskaffades år 2003 av den tidigare regeringen, och vi ifrågasätter nyttan av att nu återinföra en sådan möjlighet. Vi anser att det är orimligt att statliga företag ytterligare ska spåda på den bonushysteri som råder i vissa delar av svenskt näringsliv.

Bonusavtal med ledande företrädare i statliga bolag kommer dessutom inte att leda till mer välskötta bolag. Forskare har inte kunnat hitta några tydliga samband mellan förekomsten av bonusavtal och företagets resultatutveckling. Däremot riskerar de att leda till allvarliga tapp i förtroende för de statliga bolagen bland allmänheten. Statliga bolag bör agera förebilder för näringslivet, och ersättningar till verkställande direktörer och andra ledande befattningshavare ska vara tydliga, kontrollerbara och försvarbara.

Riksdagen bör göra ett tillkännagivande rörande ersättningen till ledande befattningshavare i statliga företag av det slag som vi här har angett. Därmed blir de nämnda motionerna tillgodosedda i berörda delar och tillstyrks.

Särskilt yttrande

Regeringens skrivelse, synen på statligt ägande och försäljningar, punkt 1 (s, v)

Thomas Östros (s), Carina Adolfsson Elgestam (s), Alf Eriksson (s), Kristina Örnfjäder (s), Berit Högman (s), Kent Persson (v) och Karin Åström (s) anför:

Vi vill när det gäller frågan om hur rättsväsendets fastigheter ska hanteras vid en försäljning av Vasakronan redovisa våra synpunkter i det fall att riksdagen skulle besluta om att avslå vårt förslag om att utförsäljningsmyndigandet ska återtas. Som framgått av tidigare redovisning pågår beredning och diskussioner inom Regeringskansliet om hur den verksamhet som bedrivs i de aktuella fastigheterna ska garanteras oavsett ägandeförhållanden.

Vi menar att regeringen efter en sådan beredning och inventering av berörda fastigheter – och före en försäljning – bör informera utskottet om hur regeringen avser att hantera frågan.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Skrivelsen

Regeringens skrivelse 2006/07:120 2007 års redogörelse för företag med statligt ägande.

Följdmotion

2007/08:N1 av Thomas Östros m.fl. (s):

1. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att återta utförsäljningsbemyndigandet gällande Telia Sonera, Nordea, SBAB, Vin & Sprit och Vasakronan.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att ersättningar till ledande befattningshavare ska vara tydliga, kontrollerbara och försvarbara.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen ska redogöra för utförsäljningsrådets roll.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om de statliga företagens innovationsdrivande potential.

Motion väckt med anledning av framst. 2007/08:RRS4

2007/08:K1 av Berit Andnor m.fl. (s):

1. Riksdagen beslutar att återta sitt utförsäljningsbemyndigande gällande Telia Sonera, Nordea, SBAB, Vin & Sprit och Vasakronan.

Motioner från allmänna motionstiden hösten 2007

2007/08:Fi276 av Lars Ohly m.fl. (v):

8. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att regeringen bör avbryta de pågående utförsäljningsprocesserna kring statliga bolag (avsnitt 6.7 i motionen).

2007/08:Ju435 av Thomas Bodström m.fl. (s):

19. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om utförsäljning av rättsväsendets fastigheter.

2007/08:So242 av Lars Ohly m.fl. (v):

10. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att Vin & Sprit bör vara kvar i statlig ägo.

2007/08:T329 av Peter Pedersen m.fl. (v):

3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att kraftigt reducera statens avkastningskrav på SJ AB och genom förändrade ägardirektiv i stället lyfta fram de transportpolitiska målen och målet om samhällsekonomisk effektivitet som styrmedel för järnvägstrafiken.

2007/08:MJ234 av Wiwi-Anne Johansson m.fl. (v):

5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att utreda frågan om ett samlat statligt ägande av skog.

2007/08:N212 av Mats Gerdau (m):

Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att sälja Lernia AB.

2007/08:N287 av Kent Persson m.fl. (v):

2. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att varje statligt ägt företag ska ha en av riksdagen fastställd ägarstrategi som anger motivet till att staten är ägare och som är vägledande för styrelser och bolagsstämmor.
3. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att riksdagen ska utse styrelser på förslag av regeringen och riksdagens ledamöter.
4. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att samhällsnyttan alltid ska stå i fokus för ägarstrategin och att de statliga företagens verksamhet kontinuerligt ska följas upp och utvärderas.
5. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att de statliga företagen bör verka inom ramen för de mål riksdag och regering satt upp för den regionala utvecklingen.
6. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att varje statligt bolag bör inrätta en avdelning för relationer till omvärlden där förankring i lokalsamhället är en viktig del.

7. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om jämställdhetsplaner och statliga företag.
11. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om departementstjänstemän och jävsituationen i statliga företagsstyrelser.
12. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om arvode och statliga företag.
13. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att avveckla alla former av rörlig ersättning till ledande befattningshavare i statliga företag.
14. Riksdagen tillkännager för regeringen som sin mening vad som anförs i motionen om att fler kvinnor måste ges tillträde till ledande befattningar i statliga företag och på mer framskjutna poster.

BILAGA 2

Företag med statligt ägande

	Ägarandel %	Resultatkrav
Näringsdepartementet		
<i>Företag med marknadsmässiga krav</i>		
A/O Dom Shvetsii	36,0	Ja
AB Swedcarrier	100	Ja
Akademiska Hus AB	100	Ja
Arbetslivsresurs AR AB	100	Ja
Civitas Holding AB	100	Ja
Förvaltningsaktiebolaget Stattum	100	Ja
Green Cargo AB	100	Ja
Kasernen Fastighets AB	100	Ja
Lernia AB	100	Ja
LKAB	100	Ja
Posten AB	100	Ja
SBAB	100	Ja
SJ AB	100	Ja
Specialfastigheter Sverige AB	100	Ja
Sveaskog AB	100	Ja
Svenska Rymdaktiebolaget	100	Ja
Svenska Skeppshypotekskassan	100	Ja
Sweroad	100	Ja
V&S Vin & Sprit AB	100	Ja
Vasallen AB	100	Ja
Vattenfall AB	100	Ja
Venantius AB	100	Nej
Nordea Bank AB	19,9	Ja
OMX AB	6,6	Ja
SAS AB	21,4	Ja
Telia Sonera AB	37,3	Ja
Teracom AB	100	Ja
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
Botniabanan AB	91	Nej
AB Bostadsgaranti	50	Nej
AB Svensk Bilprovning	52	Nej
A-Banan Projekt AB	100	Nej
Almi Företagspartner AB	100	Nej
AB Göta kanalbolag	100	Nej
Innovationsbron AB	16,0	Nej
Ireco Holding AB	100	Nej

	Ägarandel %	Resultatkrav
Norrland Center AB	33,3	Nej
Samhall AB	100	Nej
SOS Alarm Sverige AB	50	Ja
SP Sveriges Tekniska Forskningsinstitut AB	100	Ja
SVEDAB	100	Nej
Visit Sweden AB	50	Nej
Zenit Shipping AB	100	Under avveckling
Utrikesdepartementet		
<i>Företag med marknadsmässiga krav</i>		
AB Svensk Exportkredit	100	Ja
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
Swedfund International AB	100	Ja
Socialdepartementet		
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
Apoteket AB	100	Ja
Systembolaget AB	100	Ja
Finansdepartementet		
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
Svenska Spel AB	100	Ja
Statens Bostadsomvandling AB	100	Ja
Utbildningsdepartementet		
<i>Företag med marknadsmässiga krav</i>		
Imego AB	100	Ja
Miljödepartementet		
<i>Företag med marknadsmässiga krav</i>		
Swedesurvey AB	100	Ja
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
AB Svenska Miljöstyrningsrådet	85	Nej
Integrations- och jämställdhetsdepartementet		
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
SIS Miljömärkning AB	10	Nej
Kulturdepartementet		
<i>Företag med särskilda samhällsintressen</i>		
Kungliga Dramatiska Teatern AB	100	Nej
Kungliga Operan AB	100	Nej
Voksenåsen AS	100	Nej